

כּי מִמֶּדֶד הַכֹּל וּמִיָּדָד נִתְּנוּ לָךְ (דה"א כט, יד)

טל חיים

שיעורים בהלכות פסח
לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
שנאמרו בסיעתא דשמיא
בבית המדרש של ישיבת תורת החיים

חלק א'

בחסד ה' עלינו
שמואל טל
יד בנימין

תשרי תשע"ז

בהוצאת ישיבת תורת החיים

סיוע בעריכה: הרב הראל דביר

הגהה והתקנה: אברהם בן ארוש, עדיאל ברויאר, הלל גרשוני, הרב הראל דביר

חלק מהמקורות הובאו בעזרת פרויקט השו"ת

ניתן להשיג את הספר בטל': 050-5714746

© כל הזכויות שמורות

תוכן העניינים

תוכן מפורט.....1.

מכתבי ברכה והסכמות.....כג.

השבתת החמץ

א. מהות השבתת חמץ וביטולו.....לח.

ב. מצות תשביתו ואיסור בל יראה בשיטת הרמב"ם.....סט.

ג. ביטול חמץ בשביל אדם אחר.....קו.

ד. ביטול בלב או בפה.....קיד.

ה. ביטול בלי כוונה.....קכה.

גדרי החמץ

ו. מהות החימוץ.....קנד.

ז. חימוץ במי פירות ובחומרים מתפחים.....קע.

ח. חמץ שאינו ראוי לאכילה ותערובת חמץ.....רלא.

מכירת חמץ לגוי

ט. מכירת חמץ לגוי.....רפח.

י. הערמה וגמירות דעת.....שנו.

יא. מתנה ומכירה שאינה גמורה.....שפו.

ליל הסדר

יב. מצת מכוונה.....תנג.

יג. שיעורי כזית, כביצה ורביעית.....תעט.

יד. מיץ ענבים לקידוש ולארבע כוסות.....תקכב.

טו. כרפס, חרוסת ומרור.....תקכט.

תמצית הסימנים.....תקנד.

מפתח מקורות.....תקעח.

תוכן מפורט

א. מהות השבתת חמץ וביטולו לח

א. דברי רש"י בנוגע לתכלית בדיקת חמץ - לח
קושיית התוס' על דברי רש"י - לח ♦ שיטת הר"ן ביחס שבין הביטול והבדיקה והביעור - לח ♦
יישוב הר"ן לשיטת רש"י והקושי שבו - לט ♦ אפשרות אחרת ליישב את שיטת רש"י על פי הר"ן
- מ ♦ רש"י בא לענות על שאלה דקדוקית במשנה - מא

ב. הבנת רש"י בהבנת מהות ההשבתה וקושיות תוס' עליה - מא
שיטת הראשונים הסבורים שיש ללמוד מלשון השבתה על ביטול בלב - מא ♦ הבנת תוס' בדעת
רש"י וקושיותיהם עליו - מב ♦ שיטת התוס' וסיעתם שביטול הוא מדין הפקר - מג ♦ הקושיה
השניה קשה ביותר על הרמב"ם - מד ♦ יישוב קושיית התוס' השניה - מד ♦ אפשרות ליישוב
הקושיה הראשונה על רש"י על פי יסוד שחידשו התוס' - מה ♦ לכאורה קשה על שיטת רש"י
וסיעתו מדעת ר' יהודה שביעור בשריפה - מה

ג. שיטת הרמב"ם ויישוב קושיית תוס' הראשונה - מו
מדברי הרמב"ם נראה שההשבתה בלב היא הקיום היחיד של תשביתו - מו ♦ הסבר הפני הושע
והצ"ח בדעת רש"י והקשיים שבו - מו ♦ אפשרות להבין שר' יהודה הצריך שריפה כדי לקיים
בל יראה ובל ימצא - מז ♦ מדברי ר' יהודה נראה שהשריפה אינה מדין בל יראה ובל ימצא - מח
♦ לר' יהודה דין השריפה הוא תוספת על גבי מצות ההשבתה בלב - מט ♦ ההסתמכות על בל
יראה בק"ו אינה מוכיחה שהשריפה היא מדין בל יראה - מט ♦ ביאור דברי הגמרא לפי כל זה
ויישוב קושיית תוספות הראשונה - מט

ד. היחס בין דרכי הביעור השונות לשיטת הרמב"ם - נ
קשיים בסוגיית הגמרא במחלוקת ר' יהודה וחכמים - נ ♦ הסבר היד מלאכי לדברי הגמרא
והקשיים שבו - נא ♦ יישוב הקשיים לפי מה שהתבאר - נג ♦ קשיים נוספים בשיטת רש"י
והרמב"ם - נג ♦ תקנת הבדיקה והביעור מאפשרת לקיים את ההשבתה שבלב - נד ♦ ההשבתה
אמורה להועיל גם לחמץ שידוע לו - נד ♦ בסתמא דמילתא אין אפשרות לקיים השבתה בלב
כדבעי בלי ביעור - נה ♦ ביאור לשונות הגמרא לפי זה - נה ♦ בספר המצוות נקט הרמב"ם רק
את מצות הביעור - נו

ה. הבנת התועלת שבביטול בלב לשיטת רש"י ולשיטת הרמב"ם - נו
הקושי הבסיסי בהבנת התועלת שבביטול שבלב - נו ♦ שיטת הרמב"ן בהבנת מהות הביטול -
נז ♦ ביאור שיטת רש"י לפי הרמב"ן - נח ♦ השבתה מועילה רק בגלל חידוש התורה - נח ♦
יישוב קושיית הריטב"א על רש"י - נט ♦ ההשבתה היא הכנה לאיסור האכילה משום שהיא בלב
- נט ♦ בפשוטו של מקרא נראה שמצות ההשבתה מכינה לאיסור האכילה - ס ♦ סיבות שלמדו
חכמים שההשבתה מועילה גם למניעת מציאות החמץ - ס ♦ הגמרא קוראת לאיסור בל יראה
ובל ימצא בשם מצות השבתה - ס

ו. מחלוקת הראשונים בנוגע לדין חמץ מוסתר - סא
תירוצ קושיית התוס' על רש"י - סא ♦ דברי התוס' בעצמם מוקשים לכאורה - סג ♦ תוס' נקטו
שאיסור בל ימצא תלוי במציאת החמץ - סג ♦ תוס' אזלו לשיטתייהו בביאור הקולא שבהצנעת
חמץ על ידי חיה - סג ♦ גם רש"י אזיל לשיטתו בביאור הקולא ולדעתו יש הבדל בין בל יראה

ובל ימצא - סד ♦ דעת בה"ג ודעת ר"ח - סד ♦ מדברי הרמב"ם נראה שלא התנה את האיסור בראיית החמץ - סה ♦ הסבר הרמב"ם לקולא שבהצנעת החיה על פי שיטתו - סו ♦ מהר"ם חלאווה נקט כשיטת הרמב"ם - סו ♦ שיטת הרא"ש שעוברים על בל יראה רק אם החמץ במקום הראוי לראיה - סו ♦ הלכה למעשה - סז

ב. מצות תשביתו ואיסור בל יראה בשיטת הרמב"ם

סט
א. קשיים בדברי הרמב"ם ובהבנות האחרונים בדבריו - סט
שיטת הרמב"ם שיש ללקות על בל יראה ובל ימצא אם יעשה מעשה - סט ♦ קושיית המשנה למלך על הרמב"ם - סט ♦ דעת הטור וסיעתו שלר' יהודה אפר החמץ מותר בהנאה ולחכמים אסור - ע ♦ קושיית הגרע"א על הטור - עא ♦ תירוצו של הגר"ח מבריסק על קושיית הגרע"א - עא ♦ תירוצו של הגר"ח על קושיית המשנה למלך - עב ♦ קושיית החזון איש על הגר"ח - עב ♦ יישוב קושייתו - עג ♦ קושיה נוספת של החזון איש על הגר"ח - עד ♦ יישוב קושייתו - עד ♦ קשיים בהסברו של הגר"ח ברמב"ם - עה ♦ הבנה אחרת בדברי הגר"ח - עו ♦ קשיים בדבריו גם לפי ההבנה האחרת - עז ♦ קושיה נוספת על הגר"ח - עט ♦ תירוץ נוסף על דברי הרמב"ם המובא באחרונים - עט ♦ דחיית תירוץ זה - פ ♦ הסתירה בין הגמרא בפסחים צ"ה ובין פסק הרמב"ם - פ

ב. זמן איסור בל יראה לשיטת הרמב"ם - פא
המחלוקת בדעת הרמב"ם לגבי תחילת זמן איסור בל יראה - פא ♦ ראיית הנודע ביהודה להבנת הראב"ד - פב ♦ הוכחות מדברי הרמב"ם כשיטת המגיד משנה וכנגד הראב"ד והנודע ביהודה - פב ♦ קשיים בדברי הרמב"ם בעניין הבדוק חמץ משעה שישית ולמעלה - פג ♦ ביאור דברי הרמב"ם ודחיית דברי הנודע ביהודה - פג ♦ יישוב דברי הרמב"ם גם לפי הגרסה "אינו יכול לבטל" - פה ♦ משמעות "שעת הביעור" ברמב"ם היא כל הזמן שמהשעה השישית עד כניסת החג - פה

ג. זמן מצות תשביתו ויישוב הקושיות על הרמב"ם - פו
המחלוקת בדעת הרמב"ם לגבי סוף זמן מצות תשביתו - פו ♦ הכרעה בדעת הרמב"ם שמצות תשביתו חלה רק ביום י"ד - פז ♦ כך מוכח מדברי הגמרא - פח ♦ יישוב קושיית המשנה למלך על הרמב"ם - פט ♦ גרסת רבינו חננאל בסוגיה בפסחים צ"ה - פט ♦ יישוב הקושיות מהסוגיה שם על פי גרסת הר"ח - צ

ד. ביאור היחס בין דין הנשרפין והנקברין ובין דין חמץ בפסח - צ
שלוש אפשרויות בהבנת טעם ההבדל בין נשרפין ונקברין לפי התוספות - צ ♦ לפי כל האפשרויות לא ניתן להבין את תירוץ הגר"ח על קושיית הגרע"א - צא ♦ היה מקום ליישב שאיסור ההנאה מהאפר הוא רק מדרבנן וכדברי התוס' - צב ♦ קושי לכאורה בדברי התוספות - צג ♦ ביאור דברי התוס' והכרח שאין האיסור משום קנס - צג ♦ בעל כרחנו דברי התוספות אמורים רק בשיטת ר' יהודה ולא בשיטת חכמים - צד ♦ הרמב"ם הבין אחרת מהתוס' את ההבדל שבין נשרפין ונקברין - צה ♦ יישוב קושיית הגרע"א - צה ♦ קושיית האחרונים על הרמב"ם וקשיים בתירוץיהם - צו ♦ לדעת הרמב"ם החמץ אינו בכלל הנקברין ואין בו איסור שריפה - צז ♦ מבואר במקומות רבים שאפשר לשרוף את החמץ אף לחכמים - צז ♦ גם בסברה יש מקום לחלק בטעם הגזירה - צח ♦ בדעת רבינו יונה והרא"ש וסיעתם אין הכרח לומר שחולקים על הרמב"ם בזה - צט

ה. ביאור סוגיית הגמרא בתמורה בנוגע לנשרפין ולנקברין - ק
לכאורה לדעת הרמב"ם רק הנשרפין של הקדש אפרן מותר - ק ♦ קושיה מהברייתא שמובאת בהמשך הסוגיה - קא ♦ קושיה נוספת על הגמרא ועל הרמב"ם - קא ♦ המשנה והברייתא דיברו

על נושאים שונים - קב ♦ ביאור הגמרא לפי הבנה זאת - קב ♦ שתי קושיות נוספות על דברי הברייתא - קג ♦ שתי אפשרויות ליישוב הברייתא ולפיהן אין היא אליבא דהלכתא - קד ♦ ביאור דברי הרמב"ם ויישוב כל הקושיות - קה

ג. ביטול חמץ בשביל אדם אחר

שיטת בעל העיטור וסיעתו שאפשר לבטל על ידי שליח - קו ♦ דעת הרשב"א וסיעתו שאין אפשרות לבטל על ידי שליח - קז ♦ סברת הראשונים שנוקטים שאין מועיל ביטול על ידי שליח - קח ♦ הבית יוסף מיישב דעת המאפשרים לבטל על ידי שליח - קט ♦ ביאור מחלוקת הראשונים לפי האפשרות שביטול הוא מצד הפקר - קט ♦ ביאור המחלוקת לפי האפשרות שביטול מועיל מצד חידוש התורה שמחשבתו משביתתו - קי ♦ דברי המהר"ל והקשיים שבהם - קי ♦ ביאור דברי המהר"ל - קיא ♦ גם במילה מהווה עמידת האב ליד המוהל גילוי שזו הכנסה לברית - קיב ♦ הלכה למעשה - קיב

ד. ביטול בלב או בפה

א. רוב הפוסקים לא הצריכו ביטול בפה וניתן להבינם גם אם הביטול הוא מדין הפקר - קיד ♦ מחלוקת הראשונים אם צריך שהביטול יהיה בדיבור או בלב - קיד ♦ הרמב"ם והרמב"ן וראשונים נוספים נקטו שמספיק לבטל בלב - קטו ♦ לשיטת התוספות שביטול הוא הפקר לכאורה צריך שיבטל בדיבור - קטז ♦ האר"ז וסיעתו הבינו שגם לר"ת יכול להועיל אנו סהדי שכך אומר בלבו - קטז ♦ אם הפקר צריך להעשות בדיבור כשאנו ניכר לכל, יש לומר את הביטול בפה - קיז ♦ דחיית ההבנה הזאת - קיז ♦ לכאורה אם ביטול הוא מצד הפקר והפקר הוא נדר, צריך שיאמר בפיו - קיח ♦ נראה שרק האיסור הוא מצד נדר אבל עצם הסילוק אינו תלוי בגדרי נדר - קיט

ב. דברי רש"י והטור - קיט
סתירה לכאורה בדברי רש"י וקשיים בתירוץ הצ"ח - קיט ♦ אליבא דאמת נראה שאין הדבר קשור למחלוקת ר' יוסי הגלילי וחכמים - קכ ♦ דברי הטור וקושיות הב"י עליו - קכ ♦ הטור הבין שהאמירה היא בלב ולא דווקא בפה ויישוב דבריו - קכב ♦ יישוב דברי רש"י לפי הבנה זאת - קכב ♦ רש"י אזיל בזה לשיטתו בהבנת מהות הביטול - קכב ♦ הטור לכאורה סותר עצמו - קכג ♦ ביאור שיטת הטור - קכג ♦ שיטת שו"ע הרב והקשיים שבה - קכד ♦ הלכה למעשה - קכד

ה. ביטול בלי כוונה

א. שיטת רס"ג והכלבו - קכה
דברי הרמ"א בדרכי משה - קכה ♦ אין ראייה מדברי הכלבו שאפשר לבטל כשאנו מבין מה אומר - קכה ♦ כן מוכח גם מדברי רס"ג בסידורו - קכו ♦ מדין ביטול על ידי אשתו נראה שצריך להבין את עניין הביטול - קכו ♦ כך נראה מוכרח גם מעצם עיקר עניינו של הביטול כפי שמבארו - קכז ♦ את מה שמביא בשם המהר"י ברונא יש להבין רק אם נוקט כתוספות - קכז ♦ הבנה אחרת בדעת המהר"י ברונא שלפיה צריך להבין את הביטול - קכז

ב. שיטת האגודה - קכח
הקושי בדברי האגודה ודחיית האפשרות לומר שארמית היא לשון הקודש - קכח ♦ קושי זה מתחזק לפי דברי הרא"ש - קכט ♦ אפשרות להבין בדבריו שיש דין מיוחד בלשון הקודש כק"ש ומגילה - קכט ♦ הבדל מהותי בין נידון דין ובין הנידונים הללו - קל ♦ דחיית האפשרות

שמתקיים דין הפקר מצד דברים שבלב אינם דברים - קל ◊ ביאור דברי האגודה - קלא ◊ ביאור דברי המהר"ל לפי דרכו של האגודה - קלא

ג. שיטת תרומת הדשן - קלב

הבדל בין הראשונים בעניין הזכרת השאור בנוסח הביטול - קלב ◊ טענת תרומת הדשן כנגד המהר"ם מרוטנבורג שחמירא כולל חמץ - קלג ◊ קשיים בדבריו - קלג ◊ ההבדל בנוסחאות תלוי בשינויי הלשון הארמית שבין אונקלוס והתלמוד - קלד

ד. פסיקת הרמ"א - קלה

שתי הגרסאות בדברי הרמ"א - קלה ◊ הבדלי המשמעויות שבין הגרסאות - קלו ◊ קושי גדול באפשרות הראשונה - קלז ◊ קושי גדול באפשרות השניה - קלז ◊ דווקא אם ביטול הוא מדין הפקר יש צד לומר שדיבור יועיל בלי הבנה - קלח ◊ נראה מדברי הדרכי משה שגם בלשון הקודש צריך להבין - קלח ◊ הרמ"א נוקט שארמית נחשבת לשון הקודש בגלל שניתנה מסיני - קלט ◊ קושי על דבריו ודחיית הכרחו ותירוץ קושייתו - קלט ◊ ברמ"א מבואר שקדושת הארמית נובעת מהתרגום ולא מהחלקים הארמיים בתנ"ך - קמ ◊ קושיית הגר"א על הרמ"א וקושייה על הבנתו בדברי הרמ"א - קמ ◊ קושי בעיקר דברי הרמ"א - קמא ◊ יישוב הקושייה - קמא ◊ בסתמא דמילתא לא אמורה להיות בלשונות הגויים מלה כוללת לחמץ ושאור - קמא

ה. שיטת המג"א והגר"א במקור הדין שצריך להבין את הביטול - קמב

המג"א והגר"א תלו את זה שצריך להבין בהא דבעינן פיו ולבו שוים - קמב ◊ צריך להבין את חילוק התוס' - קמב ◊ התוס' אינם מחלקים בין אדם לחבירו ובין אדם למקום - קמג ◊ התוספות אינם מחלקים בין דיבור לשתיקה - קמג ◊ ביאור דברי התוספות - קמד ◊ כך הוא גם בעניין נזיר שאמר אהא ובעניין גמר בלבו להוציא פת חטיין - קמד ◊ לפי הבנה זאת אין לתלות את הנידון דידן בדין פיו ולבו שוים - קמה ◊ הדברים אמורים רק אם ביטול הוא מדין הפקר - קמה

ו. דברי התוס' בעניין היחס שבין המחשבה לדיבור - קמו

קושי בדברי התוס' בעניין המעריך פחות מכן חודש - קמו ◊ קושיית התוס' מדין מתכוון לומר תרומה על דין ערכין - קמו ◊ לכאורה היה אפשר להבין אחרת וליישב קושייתם - קמו ◊ תירוצם הראשון מבוסס על כך שאפשר להחיל תרומה וקדשים במחשבה - קמז ◊ קושי גדול בתירוץ זה - קמח ◊ קושי בתירוצם השני - קמט ◊ ביאור דבריהם על פי הרא"ש - קמט ◊ קושי בדברי הרא"ש - קמט ◊ ביאור סברת הרא"ש - קנ ◊ דברי הרא"ש אינם יכולים להתאים להנחת התוספות בתחילת דבריהם - קנ ◊ לכאורה יועיל הביטול כשאינו מבין בגלל שאומר ומסתמך על חכמים - קנא ◊ רק כשיש מחשבה ניתן להסתמך על חכמים שהם מגדירים אותה - קנא ◊ הדברים אמורים כשעיקר הדבר הפועל הוא המחשבה - קנב ◊ כשאומר דבר ששוויו נמוך ממה שמתחייב מכוון לאפשרות שיתחייב יותר - קנג ◊ הלכה למעשה - קנג

1. מהות החימוץ

קנד

א. הקושי בהגדרת מהות החימוץ - קנד

הצורך בהבנת ההגדרה של מהות החימוץ - קנד ◊ התהליכים המתרחשים כשמערבים מים עם קמח - קנד ◊ התהליך המתרחש בזמן הלישה והתפיחה - קנה ◊ קשיים הקיימים אם נוקטים שהחימוץ הוא תהליך התסיסה - קנה ◊ קשיים הקיימים אם נוקטים שהחימוץ הוא התפיחה - קנו

ב. אפשרות להגדיר את החימוץ כביטול התנגדות המתיחה - קנז

שיטה שנוקטת שהחימוץ הוא ביטול התנגדות המתיחה של הגלוטן - קנז ◊ יישוב הקשיים הנ"ל לפי השיטה הזאת - קנח ◊ קשיים בשיטה זו - קנח ◊ הבדל בין הגישה הזו ובין מה שהתבאר

בביאור אפשרות התפיחה - קנט ♦ קשיים נוספים בביאור המציאות לפי שיטה זו - קס ♦ הבנת הדברים לפי מה שהתבאר - קס ♦ קושי גדול נוסף לפי שיטה זאת מההיבט המציאותי - קסא

ג. הגדרת מהות החימוץ – תסיסה ותפיחה חיוביות - קסא
הגדרת מהות החימוץ – תסיסה ותפיחה חיוביות - קסא ♦ יישוב הקושיות לפי הסבר זה - קסב
ביאור דין מי נחתום לפי מה שהתבאר - קסב ♦ ביאור דין אפוי שאין בו חימוץ לפי מה שהתבאר - קסג ♦ גם בחיטים יכול להתחולל תהליך החימוץ לפי מה שהתבאר - קסג ♦ ביאור דין בצק החרש לפי מה שהתבאר - קסד ♦ ביאור הדין לפי פירושו השני של רש"י - קסה ♦ ביאור דין תפח תלטוש בצונן לפי מה שהתבאר - קסו ♦ ביאור דין מי פירות שאינם מחמיצים לפי מה שהתבאר - קסו ♦ ראייה מדין חליטת חיטים שאין החימוץ תלוי בתסיסה אלא בגלוטן - קסז ♦ דחיית הראיה והקשיים הקיימים לפי הבנה זאת - קסח ♦ ביאור דין איסור החליטה לפי מה שהתבאר - קסח

ד. דין מצות מכונה לפי המתבאר - קסט
נפקא מינה לגבי מידת החום שצריך להיות בתנור האפייה - קסט ♦ בחום התנורים במאפיות מצות מכונה בימינו אין שום חשש חימוץ - קסט

ז. חימוץ במי פירות ובחומרים מתפחים

א. השוואת הגמרא בין איסור חמץ למצות מצה - קע
השוואת הגמרא בין איסור חמץ למצות מצה היא לתרי גיסי - קע ♦ דברי הגמרא בדין עיסה שנלושה ביין ושמן ודבש - קע ♦ לכאורה לא היה מקום לקושיה על רב פפא כיון שהנידון על החפצא - קעא ♦ ביאור מחלוקת האמוראים בדין מצה עשירה - קעב

ב. מחלוקת רש"י ותוס' בדין מי פירות שלא עירבו בהם מים - קעב
שיטת רש"י במחלוקת התנאים בעניין לישת עיסה של מצה ביין שמן ודבש - קעב ♦ רש"י מפרש את דברי ריש לקיש כשלא נתן מים בעיסה - קעד ♦ שיטת ר"ת שהאיסור רק כשנתן מים וראייתו מקמחא דאבישונא - קעד ♦ לשיטת ר"ת יש דוחק בהעמדת דברי הגמרא באוקימתא בשני מקומות - קעה ♦ ראיית התוס' מהסוגיה במנחות ודחיית הראיה - קעז ♦ קושי גדול אם נוקטים שהגמרא נצרכה לילפותא מיוחדת אליבא דר' יהודה - קעז ♦ הנידון אינו מהו איסור החמץ אלא מהי מצות מצה - קעז ♦ קושי גדול לומר שהגמרא נקטה בפשיטות כדעת ר' מאיר - קעה ♦ לא מצינו מקור לכך שיש איסור נוקשה במנחות - קעה ♦ לפי שיטת רש"י דברי הגמרא במנחות מתיישבים היטב - קעט ♦ קושיית התוס' במנחות והקושי שבתירוצם - קעט ♦ יישוב הקושיה לפי מה שהתבאר - קעט ♦ מדברי התוס' במנחות מוכח שהבינו כדעת רש"י שיש איסור כרת כשנתן מים - קפ ♦ לכאורה מוכח מהנידון דתפוחים שיש החמצה במי פירות - קפ ♦ לפי ר"ת וסיעתו יש להעמיד הגמרא בכגון שיש מים בעיסה - קפא ♦ בירושלמי מבואר כשיטת רש"י שיין שמן ודבש מחמיצים בלי מים - קפב ♦ דוחק בתירוצם של התוס' לקושיה מחומץ האדומי - קפג ♦ קושיית התוס' על רש"י מדין וותיקא - קפד ♦ יישוב דברי רש"י וחילוק בין שמן כשהוא לבד ובין משקים אחרים - קפד ♦ ביאור הלשון המוחלטת שמי פירות אין מחמיצים לשיטת רש"י - קפו ♦ לכאורה טיב החמץ הנוקשה הוא רע, ואילו יין שמן ודבש מיטיבים את העיסה - קפו ♦ שני פירושים קרובים למושג נוקשה בדברי רש"י - קפז ♦ שתי אפשרויות להיכנס בכלל נוקשה - קפז ♦ חשש הרמ"א לשיטת רש"י וטענת הנ"ב שלא מצינו לו חברים - קפח

ג. ראשונים רבים נקטו כשיטת רש"י - קפט
התוס' במנחות סוברים כדעת רש"י - קפט ♦ דעת ריב"א ובעל תוס' חכמי אנגליה כדעת רש"י - קפט ♦ נראה שהאורחות חיים נוקט כרש"י ולדבריו האיסור מדאורייתא - קפט ♦ ההשלמה נקט באופן עקרוני כרש"י והעמיד את האיסור בדרך לישה דווקא - קצ ♦ דעת ר"י הזקן שיש

לחשוש לשיטת רש"י ויתכן שאף הסמ"ג סבור כך - קצ \diamond דעת המנהיג והר"ן שיש לחשוש לשיטת רש"י - קצא \diamond אף רבינו פרץ חשש לחימוץ במי פירות ללא מים - קצב \diamond מהר"ל וגדולי אשכנז חששו לדעת רש"י ואף חששו לנפילת מים כלשהן - קצב \diamond הר"ש והרי"ד והרי"א מודים שבמי פירות מסוימים יש חימוץ אפילו בלי מים - קצג

ד. שיטת הראב"ן - קצג

הראב"ן כותב להדיא כדברי רש"י - קצג \diamond דברי הראב"ן בתשובה להדיא כרש"י ודחיית הבנת הנ"ב - קצד \diamond שיבוש בספרי הראב"ן בנידון חומץ ותיקון הגרסה של הנ"ב - קצה \diamond קושיות על דברי הנ"ב - קצה \diamond תיקון אחר וישוב דברי הראב"ן - קצו

ה. שיטת הרמב"ם - קצו

גרסת הרמב"ם ברוב כתבי היד שלפיה אין חימוץ כלל במי פירות - קצו \diamond עדות ר' אברהם על תיקון שעשה הרמב"ם בספרו ואסר - קצו \diamond כך מבואר גם בשו"ת הרשב"א וקושי בדחיית היחווה דעת - קצח \diamond סתירה לכאורה מדברי הרמב"ם בהמשך - קצח \diamond קושי בדברי הרמב"ם בדין ביטול במי פירות לפי הגרסה המצויה - קצט \diamond דחיית הרב קאפח לגרסה המתקנת - ר \diamond דחיית הרב קאפח לתיקון בפיהמ"ש - ר \diamond קשיים גדולים בדבריו - רא \diamond קשיים בטענתו שתיקון כזה לא אמור להיכתב בספר המספיק לעובדי ה' - רב \diamond שיטת הרמב"ם שמי פירות מחמיצים באיכות פחותה ובאיטיות - רג \diamond ביאור דבריו וישוב הסתירה - רד \diamond נראה שיש בחימוץ של מי פירות איסור דאורייתא לפי הרמב"ם - רד \diamond ישנם איסורי דאורייתא שבהם נכללות דרגות שונות בקיום הגדרת האיסור - רה \diamond מסתבר שאם הב"י היה יודע שהרמב"ם חזר בו היה פוסק לחומרא - רו \diamond בדברי הרא"ש אין הדברים ברורים שהוא מיקל בדבר - רז \diamond מסתבר לומר בדעת הראב"ד שהוא מסכים עם רש"י - רח \diamond הסברים מדוע נקט את הלשון שנקט - רט \diamond הרמ"ך ורבותיו הצרפתים של המגדל עוז נקטו כרש"י - רט

ו. דין עיסה שנילושה במי פירות והחמיצה באופן מלאכותי - רי

חידוש התוספות בעניין שמרי יין שגורמים לאיסור כרת - רי \diamond ביאור החילוק המוזכר בתוס' - רי \diamond דחקים בתירוץ התוס' - ריא \diamond הקושי והצורך בתירוץ אינם קיימים בשיטת רש"י - ריא \diamond חילוק הר"ש בין תפוחים ליין - ריב \diamond ההכרח של הר"ש להגיע לחילוק זה וביאור דבריו - ריב \diamond קשיים הקיימים לפי שיטתו - ריג \diamond שיטת רש"י מובנת היטב מצד הבנת המציאות - ריד \diamond הקושי להתאים את שיטת ר"ת למציאות - ריד \diamond מחלוקת הראשונים אם אפילו במעט מים מחמיצה העיסה - ריד \diamond ביאור שיטת ר"ת שזהו מעין גדר של "שינוי" - רטו \diamond ביאור אפשרי אחר שמיעוט מים בלישה יכול להחמיץ במקומם - רטז \diamond מחלוקת האחרונים עד מתי לא פוסלים מים בין תלויה בהסברים אלו - ריז \diamond ביאור דברי הרא"א בדין מי תפוחים ומי רימונים - ריז \diamond יישוב קושיית המג"א על הרא"א - ריח \diamond נראה שדין שמרי יין אמור גם כשלא בין בלבד - ריט \diamond ביאור דבריהם לפי האפשרות שמדובר ברישא בלי מים - ריט \diamond ביאור דברי הר"ש לפי האפשרות שאין מים בעיסה - רכ \diamond במנחות לא רצו להעמיד בכגון שהכניס שאור משום שהוא פוסל את המנחה - רכ

ז. דברי רבינו אפרים בר יצחק בעניין חימוץ בשמרים - רכא

שיטת רבינו אפרים בר יצחק שאין לחלק בין החמצה ללישה במי פירות - רכא \diamond ביאור דברי החק יעקב והתאמתם לדברי התוס' - רכב \diamond עיקר חידושו של החק יעקב להחמיר בשמרי יין כמי פירות ולאסור לערבם במים - רכג \diamond קושי בהבנת הבאה"ל בדעת החק יעקב - רכד \diamond סיכום שיטות הראשונים והכרעת ההלכה בדין חימוץ במי פירות ובשמרים - רכד

ח. יישום הדברים במציאות זמננו - רכה

המציאות בימינו של אפיית עוגות עם אבקת אפייה - רכה \diamond הסברה המרכזית להקל באבקת אפייה - רכה \diamond קושי בסברה זו - רכו \diamond המים שנוצרים מפירוק אבקת האפייה אמורים גם הם

לגרום החמצה - רכו \diamond אין זה משנה אם האבקה מתפרקת בתנור או בחום החדר - רכז \diamond ספקו של רש"י בהחמצה על ידי חלבון ביצה והכרעת תלמידו - רכז \diamond ביאור ספקו של רש"י - רכח \diamond ביאור דעתו של ר"ת - רכט \diamond חילוק בין בועות האויר שישנן במצות ובין חימוץ מחמת דבר אחר - רכט \diamond הלכה למעשה - רל

ח. חמץ שאינו ראוי לאכילה ותערובת חמץ

א. קשיים בדברי הרמב"ם ובתירוץ שנתאמרו בדעתו - רלא
הרמב"ם וסיעתו הביאו את התוספתא ולא חילקו את חילוק הירושלמי - רלא \diamond תירוץ של המגיד משנה להשגת הראב"ד - רלא \diamond הסיבה שהמגיד משנה מעמיד את הירושלמי דווקא כשהחמץ בתוך פסח - רלב \diamond קשיים בתירוץ המגיד משנה - רלב \diamond דוחק להעמיד את דברי הירושלמי רק כשנכנס כבר פסח - רלג \diamond הרמב"ם כותב שאין איסור אכילה בדבר שאין בו הנאה לחיך - רלד \diamond קושיית היחווה דעת מהאיסור ללעוס ולתת על מכתו ותירוץ - רלד \diamond קשיים בתירוץ היחווה דעת - רלד

ב. ביאור שיטת הרמב"ם - רלה
ישוב קושיית הראב"ד על הר"ף והרמב"ם - רלה \diamond המסקנות לדינא הנובעות מתירוץ זה - רלו \diamond ישוב קושיית היחווה דעת - רלז \diamond סתירה בין דברי הרמב"ם בהל' יסודי התורה ובין דבריו בדין תריאק - רלז \diamond שיטת הרמב"ם וסיעתו שדבר שאינו ראוי לאכילה הותר רק לחולה - רלח \diamond בהל' שביית עשור מוכח שקיים איסור דרבנן באכילה שלא כדרך הנאתו - רלח \diamond מדבריו בהל' מאכלות אסורות נראה שקיים בזה איסור דרבנן כללי - רלח \diamond מסתבר שחכמים לא העמידו גזירתם במקום ריפוי מחולי - רלט \diamond כך מבואר גם בדברי הר"ן - רמ \diamond כך נראה גם מראשונים נוספים - רמא \diamond אפשרות אחרת ליישב שהאיסור הוא כשיש הנאה לחיך - רמא \diamond נפקא מינה בין האפשרויות כשהתרופה אינה ראויה לחיך - רמא \diamond דחיית האפשרות השניה והמסקנה העולה מזה לדינא - רמב

ג. סברת החילוק בין חמץ בעין לתערובת חמץ - רמב
בחמץ בעין צריך פסול מאכילת כלב ובתערובת מספיק פסול מאכילת אדם - רמב \diamond צריך להבין את סיבת ההבדל - רמג \diamond איסור בל ימצא נובע מאיסור האכילה ואיסור בל יראה מצד עצם החמץ - רמג \diamond ההבדל שבין חמץ בעין ובין חמץ בתערובת לעניין פסולתם לאכילה - רמד

ד. איבוד צורה ופסילה מאכילת כלב - רמד
לא מובן לכאורה הקשר שבין איבוד הצורה ובין הפסול מאכילת כלב - רמד \diamond ביטול שם החמץ על ידי פסילתו מאכילת כלב או איבוד צורתו - רמה \diamond האיסור תלוי בדעת האדם וכשאינו מחשיבו כחמץ בטל איסורו מאליו - רמו \diamond ביאור דין חרכו קודם זמנו מותר בהנאה לאחר זמנו - רמז \diamond מסקנות הנובעות מדין זה בדעת הרמב"ם - רמז

ה. שיטת הר"ן והיחס בינה ובין שיטת הרמב"ם והר"ף - רמח
דברי הר"ף בסוגיה דפת שעיפשה ומלוגמא שנסרחה - רמח \diamond הר"ן מעמיד את דין מלוגמא כהעמדת הירושלמי - רמח \diamond הר"ן תולה את החיוב לבער כשנפסל מאכילת אדם בכך שראוי לחמץ בו - רמט \diamond הראשונים נחלקו אם יש תלות בין החיוב לבער ובין איסור האכילה - רנ \diamond שורש מחלוקתם הוא בהבנה שונה בפסוקים - רנ \diamond גם מחלוקתם בעניין מהות הביטול תלויה בזה - רנ

ו. שיטת הרא"ש בגדר החמץ שצריך לבערו - רנא
שיטת הרא"ש בדין שהיית חמץ שאינו ראוי לאכילת אדם - רנא \diamond יש הכרח להבין בדבריו שהמלוגמא ראויה לאכילת כלב - רנב \diamond מסתבר לומר שמלוגמא כוללת את שתי האפשרויות -

רנב ♦ הבנת הקרבן נתנאל בדעת הרא"ש - רנג ♦ לפי מה שהתבאר בדברי הרא"ש בשני המקרים היה צריך לבער - רנג ♦ כשהסריחה ואח"כ החמיצה לא חלה תורת איסור חמץ כמו בטומאת אוכלין - רנד ♦ לפי זה צריך להבין מדוע כשהחמיץ ואחר כך הסריח לפני פסח צריך לבער - רנד ♦ יש להבין כסברת הראב"ד בטומאת אוכלין שהקובע הוא תורת טומאה - רנד ♦ היוצא לפי זה מדברי הירושלמי - רנה

ז. דברי הרא"ש בעניין התריאק - רנה

מהשוואת התריאק למלוגמא יש הכרח לומר שהוא הסריח ואחר כך החמיץ - רנה ♦ שתי אפשרויות לבאר מדוע זו הגדרת מציאות התריאק - רנה ♦ נפקא מינה בין האפשרויות בתרופות ממותקות - רנו ♦ לכאורה נראה שהרא"ש חולק על הרמב"ם ואוסר אף בחולה - רנו ♦ דחיית ההכרח הזה בדברי הרא"ש - רנז ♦ הוכחה מדברי הרא"ש שדווקא נוקט כשיטת הרמב"ם - רנז ♦ מחלוקת הראשונים כשנפסל מאכילת כלב אבל ראוי לחמץ עיסות אחרות - רנח

ח. מחלוקת הראשונים בדין קיום תערובת חמץ בפסח - רנח

מחלוקת בהבנת פירוש המשנה בתערובת חמץ - רנח ♦ בדעת ר"ת נראה שאין איסור דאורייתא אפילו כשיש כזית בכדי אכילת פרס - רס ♦ תליית המחלוקת בפירוש פסוקי התורה - רס ♦ סיכום השיטות בדין תערובת מדאורייתא - רסא ♦ מפשטות לשון המשנה נראה כר"ת וכאפשרות שעובר מדאורייתא על אכילה - רסב

ט. מקור דברי הרמב"ם בעניין האיסור לאכול חמץ שנפסל מאכילה - רסב

המקור שציין המגיד משנה לדברי הרמב"ם ודחייתו - רסב ♦ הגר"א ציין כמקור לדברי הרמב"ם את דין חמץ שחרכו - רסג ♦ בחמץ שחרכו מדובר על חמץ בעין ואילו כאן מדובר על תערובת - רסג ♦ השאלה גדולה יותר כיון שהרמב"ם אוסר אפילו בכלשהו - רסד ♦ לשיטת הרמב"ם לא מובן לכאורה מדוע צריך להכשיר את הכלים לפסח - רסד ♦ הרמב"ם סבור שחמץ נחשב היתרא בלע - רסד ♦ מזה למד הרמב"ם שיש איסור על תערובת כלשהו ואפילו כשהיא פגומה - רסה

י. שיטת הרא"ש באכילת חמץ שנפסל מאכילה - רסה

דברי הרא"ש והבנתם מצד "אחשביה" - רסה ♦ קשיים בהבנה זאת - רסו ♦ דין אחשביה אינו אמור כשבטלה דעתו אצל כל אדם - רסז ♦ אפשרות אחת בדברי הרא"ש שכשדנים על אכילת כלב אין דין בטלה דעתו - רסז ♦ אפשרות אחרת שבטלה דעתו מבטל חיוב דאורייתא ומשאיר איסור דרבנן - רסח ♦ ביאור דבריו לפי זה - רסט ♦ לפי מה שהתבאר יש לאסור לאכול אף במקרה שאוכל שלא בכוונה - רסט ♦ הרא"ש והרב הברצלוני השוו בין חמץ שחרכו לבין המשנה דאלו עוברין - רסט ♦ בעל כרחנו נקט הרב הברצלוני כאפשרות השניה הנ"ל - רער ♦ מההשוואה למשנה מוכח שלמד כשיטת ר"ת וסיעתו - רער ♦ סתירות לכאורה בהתייחסות הרמב"ם למורייס - רעא ♦ ביאור שיטת הרמב"ם בעניין זה והתאמת הדברים להבנת הכס"מ - רעא ♦ מדברי הרב הברצלוני נראה שהבין כשיטת הרמב"ם - רער ♦ לכאורה תמוה שיש הוה אמינא להתיר מצד שיש בו "לחם קלוי" - רער ♦ לכאורה קשה שהרב הברצלוני מחלק בין בעיניה ותערובת בעניין זה - רער ♦ על כרחנו הרב הברצלוני מתייחס ללחם ששרפו אותו ממש - רעג ♦ אם מכניסים פחמין למורייס קשה מדוע הם נחשבים כפסולים מאכילת כלב - רעג

יא. בירור דעת חכמים דר' אליעזר באכילת תערובת שאין בה כזית בכדי אכילת פרס - ערד
ביאור דברי הר"ף והרא"ש בדעת חכמים דר' אליעזר - ערד ♦ לפי הקרבן נתנאל גם כשאין כזית בכדי אכילת פרס יש איסור חצי שיעור - ערה ♦ דחיית הבנת הקרבן נתנאל שיש איסור חצי שיעור - ערה ♦ דחיית הבנתו בדברי הטור - רעו

יב. שיטת הרמב"ם בדין חוזר ונייעור באכילת חמץ שהתבטל לפני פסח - רעז
שיטת הראשונים שחמץ שנתבטל לפני פסח אינו חוזר ונייעור - רעז ♦ שיטת הגאונים והראשונים
שחמץ שנתבטל חוזר ונייעור - רעז ♦ הבנת המגיד משנה והבית יוסף ברמב"ם שסובר שחוזר
ונייעור - רעח ♦ מדברי הרמב"ם בפ"א מוכח שאינו חוזר ונייעור - רעח ♦ קשיים בדעת הב"י
שהבין שבהלכה דין מתחדש שחוזר ונייעור - רעט ♦ ביאור דברי הרמב"ם לפי דבריו בפ"א שאינו
חוזר ונייעור - רעט

יג. דברי פוסקי זמננו - רפ
שיטת החזון איש בהיתר תרופות - רפ ♦ קשיים בדבריו - רפ ♦ קשיים בדברי היחווה דעת - רפא
שיטת האגרות משה בעניין תרופות בפסח - רפב ♦ קושי בדבריו מצד הסברה - רפב ♦ מוכח
מדין מתעסק שאין צורך בכוונה לאכילה והכל תלוי בעצם ההנאה - רפג ♦ כן מוכח מדין התריאק
שנאסר באכילה אף שמשמש לתרופה - רפג

יד. הלכה למעשה - רפד
קיום תערובת חמץ שראויה לאכילה - רפד ♦ קיום חמץ ותערובת חמץ שנפסלו מאכילה - רפד
♦ אכילת מאכל שיש בו חשש חמץ - רפה ♦ לקיחת תרופות שאינן מאכל אדם לחולה ולבריא
- רפה ♦ לקיחת תרופה שפסולה מאכילת כלב לבריא - רפו

ט. מכירת חמץ לגוי

רפח

א. היחס בין דברי התוספתא והראשונים למכירה הנהוגה כיום - רפח
דברי התוספתא ושתי ההבנות שבה - רפח ♦ האפשרות השנייה מסתברת יותר - רפט ♦ לרב
עמרם גאון המכירה מותרת רק בלא הערמה ובאופן חד פעמי - רצא ♦ הראשונים שהביאו את
התוספתא נקטו בפשיטות כאפשרות השנייה - רצב ♦ מדברי הריטב"א נראה שהאיסור הוא
מדרבנן וקנסוהו - רצג ♦ אפשרות להבין אחרת את המושג הערמה ודחייתה - רצג ♦ הבעיות
במכירה הנהוגה כיום על פי האמור - רצג

ב. היחס בין מתנה על מנת להחזיר למתנה על דעת להחזיר - רצד
שיטת הרמב"ם בדין מכירה לגוי לפני פסח שעובר על בל יראה - רצד ♦ שתי אפשרויות בהבנת
הלכה ו' ויחסה להלכה ז' - רצד ♦ מדין פדיון הבן עולה ש"מתנה גמורה" פירושה גמירות דעת -
רצו ♦ הכרעה כאפשרות השנייה וביאור דברי הרמב"ם - רצו ♦ לכאורה אינו מובן מה ההבדל
בין מתנה על מנת להחזיר לדעתו להחזיר - רצז ♦ לדעת התוספות המקרה בפדיון הבן אכן דומה
למתנה על מנת להחזיר - רצז ♦ קשיים בדברי התוספות - רחצ ♦ ביאור דבריהם - רחצ ♦ גם
לפי הבנה זאת ברור מדבריהם שהנתינה מתקיימת לפי מחשבתם - רצט ♦ הדברים אמורים גם
לגבי עצם המתנה ולא רק לגבי החיוב להחזיר - רצט ♦ דעת הרמב"ם שיש הבדל מהותי בין
הנידונים - ש ♦ שלילת האפשרות שההבדל תלוי בהבנה נכונה של המציאות - ש ♦ אפשרות
לתלות את ההבדל במידת הוודאות והבטחון של הנותן - ש ♦ שלילת האפשרות הזו - שא ♦
שלילת האפשרות לתלות את ההבדל ברצונו של הנותן - שא ♦ ביאור סברת הרמב"ם - שב ♦
לכאורה דבריו בפדיון הבן אינם מתאימים לדבריו במכירת חמץ - שג ♦ קשיים גדולים בשיטת
התוספות - שג ♦ ניסיון ליישב את דברי התוספות ודחייתו - דש ♦ לפי הרמב"ם הדברים
מיושבים היטב - דש

ג. שיטת הרמב"ם בתנאים בקידושין ובגירושין - שה
דברי הרמב"ם בהלכות אישות בתנאי רגיל וכשאומר מעכשיו - שה ♦ לכאורה הנפקא מינה
שכשאומר מעכשיו החלות נוצרת בזמן המעשה - שה ♦ לכאורה הדברים סותרים לסתימת לשונו
בדין חמץ - שו ♦ ניסיון הסבר לבעיה השנייה ודחייתו - שו ♦ תמיהה גדולה בדברי הרמב"ם
בגירושין על תנאי - שז ♦ קשיים גדולים בתירוץ של התשב"ץ - שז ♦ ביאור שיטת הרמב"ם

יד

ויישום הדברים בגט - שח ♦ ביאור שיטתו ויישום דבריו בקידושין - שט ♦ דמיון מסוים בין קניין על תנאי ובין הפרת נדרי אשה - שט ♦ דמיון מסוים לטבילת גר קטן עד שיגדיל - שי ♦ הקושי בלשון הרמב"ם בהל' אישות - שי ♦ לפי דבריו בהל' גירושין כוונתו היא להשלמת הקידושין - שיא ♦ לכאורה לשונו עדיין אינה מדויקת - שיא ♦ הרמב"ם מדייק ומבדיל בין פועל הפעולה והפעולה עצמה ובין מקבל הפעולה - שיב ♦ ההגדרה המדויקת הנובעת מכך בקניין על תנאי - שיב

ד. ביאור דברי הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה - שיב
לאור האמור דברי הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה קשים מאוד - שיב ♦ הסבר הרדב"ז בדעת הרמב"ם - שיג ♦ קשיים בתירוץ - שיג ♦ קשיים בתירוץ הרב קאפח - שיד ♦ ביאור הרמב"ם בתשובה לדבריו בדין ישראל שהרהין את חמצו - שיד ♦ מקורו של הרמב"ם מהתוספתא - שטו ♦ ביאור ההבדל בדין הרהין משכון בין תנאי רגיל ומעכשיו לפי מה שהתבאר - שטז ♦ דברי הרמב"ם בעניין מכירה על תנאי עדיין אינם מבוארים - שטז ♦ לפי מה שהתבאר לא מובן עדיין מה החידוש בתוספתא וברמב"ם - שיז ♦ יש חידוש מיוחד בחמץ שאפילו זיקה בלי בעלות גורמת לבל ימצא - שיז ♦ לפי הר"ח והרמב"ם אפילו כשלא קיבל אחריות עובר על בל ימצא - שיח ♦ חמץ שונה בזה מדינים אחרים בתורה - שיח ♦ קיום תנאי יוצר מציאות של זיקה שגורמת לחיוב בל ימצא - שיח ♦ זהו הצורך בחידוש שבתוספתא וברמב"ם - שיט ♦ זו הסיבה שבחמץ אינה מועילה מתנה על מנת להחזיר - שיט ♦ החיוב לבער הוא משום שבלי ביעור הוא עובר על בל יראה - שכ

ה. הבנת ר' אברהם בן הרמב"ם בדברי אביו - שכ
ר' אברהם בן הרמב"ם ביאר את דבריו בשונה מתשובת אביו - שכ ♦ שלושת הקשיים שמעלה בדברי אביו - שכ ♦ תשובתו של ר' אברהם - שכא ♦ הבנות הכרחיות בדבריו ליישוב שתי הקושיות הראשונות - שכב ♦ קשיים בתשובתו של ר' אברהם - שכב ♦ יישוב הקשיים על הרמב"ם על פי דבריו בתשובתו - שכד ♦ אפשרות להבין מהו הדבר שפירש הרמב"ם לר' אברהם - שכד ♦ מסקנה להלכה בדעת הרמב"ם בעניין מכירת חמץ - שכה

ו. ראשונים נוספים אסרו הערמה במכירת חמץ - שכה
הרמב"ן נוקט בפשיטות שיש איסור בהערמה במכירה לגוי - שכה ♦ כך כתבו גם רבינו דוד והר"ן - שכו ♦ מדברי הרמב"ן וסיעתו נראה שהאיסור הוא מדאורייתא - שכו

ז. תוקף הביטול של אדם שמתכוון לזכות בחמץ אחרי פסח - שכז
רב האי קובע שכוונה לזכות אחרי הפסח מנוגדת לדין ביטול - שכז ♦ דברי הרשב"א בעניין חיטים המצויות בבור - שכז ♦ מדברי הרשב"א נראה שהוא מקבל את האיסור של רב האי גאון - שכח ♦ כך נראה גם מהמשך תשובתו - שכט ♦ מדברי האור זרוע נראה שלמסקנה החמיר בזה - של ♦ המהר"ם מרוטנבורג התיר למכור חמץ לנכרי ואף על פי כן אינו חולק על הנ"ל - שלא ♦ כן נראה מדברי רבו ומדברי תלמידו - שלא

ח. סיכום דברי הראשונים - שלב
איסור מתנה והערמה בחמץ לפי הרמב"ם - שלב ♦ איסור מתנה והערמה לפי בעלי התוספות - שלג ♦ בזמננו הדבר לכאורה חמור הרבה יותר - שלד

ט. שיטת תרומת הדשן - שלד
תרומת הדשן מתיר לתת או למכור לגוי אף שיועד בבירור שיחזיר לו - שלד ♦ התוס' והרמב"ם מודים שעל דעת להחזיר אינו עדיף מעל מנת להחזיר - שלה ♦ הוכחת תרומת הדשן מהסוגיה דהיו מוחזקין בטבלה - שלה ♦ לפי התוספות יש להבין בהכרח שהדיון הוא אם היתה דעת להקנות - שלו ♦ לכאורה הסוגיה אינה מתאימה למה שהתבאר בשיטת הרמב"ם - שלו ♦ הר"ף

והרמב"ם דחו את הסוגיה הזאת מההלכה - שלז \diamond מהמשנה נראה שאין לחלק בין גט לשובר החזר הלוואה - שלז \diamond מהסוגיה הקודמת יש ללמוד שאין צורך שהאשה תקנה את הגט לבעל - שלח \diamond הר"ף והרמב"ם לא קיבלו את תירוצי התוספות - שלח \diamond השימוש העיקרי במעות הוא בהוצאתן ולכן בסתמא אינן ניתנות לרגע אחד - שלט \diamond השימוש העיקרי בגט ושטר הוא בעצם נתינתם מהבעל והלווה - שלט \diamond לאישה ולמלוה אין עניין בטבלא והשטר אבל האב מעוניין במעות - שמ \diamond בגט ובשטר כתוב להדיא שניתנים לאשה ולמלוה בניגוד למעות - שמא \diamond בגט ובשטר יש לבעל וללווה עניין להחזיר ובמעות אין לכהן עניין להחזיר - שמא \diamond לפי כל הסברות הללו יש לדמות את החמץ לפדיון הבן ולא לגט ושטר - שמב \diamond בין לפי התוס' ובין לפי הרמב"ם אין ראייה מהסוגיה ודווקא נראה להיפך - שמב \diamond קושי נוסף על דברי תרומת הדשן - שמב \diamond קושיה נוספת על החילוק שהציע בין מתנה על מנת להחזיר לנידון דין - שמג \diamond ניסיון ליישב את דברי תרומת הדשן - שמג \diamond דחיית הניסיון ממקורו של תרומת הדשן בהגהות מיימוניות - שדמ

י. שיטת הבית יוסף והבנת החתם סופר בדבריו - שמה \diamond קושיית הבית יוסף על רבינו ירוחם ותירוצה - שמה \diamond קשיים בפירושו שהערמה היינו מכירה על תנא - שמה \diamond מושג הערמה הוא דווקא כשמסתיר כוונתו ולא כשמגלה אותה - שמו \diamond הראשונים נקטו בפשיטות שפירוש תנאי עדיף על כוונה שאינה מפורשת - שמו \diamond כן פסקו הטור והשר"ע עצמו - שמז \diamond הב"י הבין שהאדם מתכוון לקבל את הדבר בחזרה ולכן הבין שזו הערמה - שמח \diamond החתם סופר סבר שדברי הב"י הם דבריו של רבינו ירוחם - שמת \diamond ביאור החתם סופר ומסקנותיו - שמת \diamond קשיים נוספים בדברי החתם סופר - שנ \diamond הגר"א והגרש"ק נקטו כדרכם של כל הראשונים ואסרו את המכירה הנהוגה - שנא \diamond היתר המוגבל שמצינו בדברי הראשונים - שנב

יא. חלות המכירה כשהחמץ נשאר בבית הישראלי - שנב \diamond גם לפי תרומת הדשן והבית יוסף יש הכרח להוציא את החמץ מחוץ לביתו - שנב \diamond הצורך להוציא את החמץ מרשות הישראלי אינו בשביל הקניין - שנג \diamond נראה שהדבר צריך להיות לעיכובא - שנד \diamond לכאורה תמוה להתיר באופן שלא יעלה בדעתו להחזיק בחמץ - שנד \diamond סיכום הדברים במתנה על מנת להחזיר בדברים אחרים שאינם חמץ - שנד \diamond הלכה למעשה - שנה

י. הערמה וגמירות דעת

שנו

א. מחלוקת האחרונים אם הערמה הותרה רק בדרבנן או גם בדאורייתא - שנו \diamond הבכור שור סובר שהערמה אסורה בדאורייתא ומועילה רק בדרבנן - שנו \diamond הוכחת הבכור שור מהסוגיה דהערמה בשבת - שנו \diamond כך ביאר את דברי התוס' והרא"ש בסוגיה דהפקרת הכלים לבית שמאי - שנו \diamond קושי בטענת בעל נתיבות המשפט שהמכירה אינה הערמה - שנח \diamond ראיות העונג יום טוב שמותר להערים אף בדאורייתא - שנח \diamond קשיים בדבריו - שנח \diamond הוכחת המקור חיים שמותר להערים אף בדאורייתא - שנט \diamond דחיית המקור חיים את ראיות הבכור שור - שנט \diamond יישוב קושיות המקור חיים דווקא לפי הנחתו שבהפקר אין גמירות דעת - שס \diamond קיום ראיית הבכור שור ממעשר שני ומה שלמד על מכירת חמץ - שסא

ב. אין היתר להערים כשעובר על איסור ואפילו מדרבנן - שסא \diamond לכאורה הסוגיה דמערים אדם על המשמרת אינה מובנת - שסא \diamond קושי זה מודגש יותר בדברי המקור חיים - שסא \diamond על כרחנו לא הותרו אלא רק דברים שאיסורם הוא מצד מראיתם - שסב \diamond ראשונים שלא תלו את האיסור במראית עין - שסג \diamond אף להבנה זו לא הותרה הערמה אלא במקום שמועיל שינוי - שסג \diamond לפי זה אין מקור מהסוגיה לחדש שיועיל בקניין כשאינן גמירות דעת - שסג \diamond לפי זה אין לקבל את היתרו של הבכור שור גם במילי דרבנן - שסד \diamond הבלד בין

הבנת התוס' להבנת הרא"ש בביאור הטעם שלא הצריכו שלושה - ססה ◊ לפי זה סברת הבכור שור אינה מתאימה לרא"ש אלא רק אפשרית בתוס' - שסו ◊ אליבא דאמת נראה שגם התוס' אינם מקבלים את חילוקו של הבכור שור - שסו ◊ קושי בראיית ר' יעקב מליסא מדברי הריצב"א - ססח ◊ לדעת הבכור שור אמנם המכירה קודמת לביטול אבל האיסור הוא מדרבנן - ססח ◊ לדבריו יש צורך לומר שמדאורייתא המכירה אינה מועילה - שסט ◊ דברי הבכור שור אפשריים בדוחק רק אליבא דהרמב"ם - שסט

ג. שיטת החתם סופר - שע

החתם סופר מתקשה בסתירה בין הסוגיה בשבת והסוגיה במנחות - שע ◊ קשה לקבל את תירוצו - שע ◊ קושייתו אינה מובנת ולכאורה הדברים מבוארים בפשיטות בגמרא - שעא ◊ בבעלי כיסין אין שום גמירות דעת ואין לו כוונה למכור כלל - שעא ◊ מציאויות הפרהסיא בשתי הסוגיות משמשות בתפקידים מנוגדים - שעב ◊ לפי מה שהתבאר יש ליישב סתירות נוספות שמתקשה בהן החתם סופר - שעג ◊ קושיית החתם סופר בעניין הטלת שיכר בחול המועד אינה מובנת לכאורה - שעג ◊ קושיית החתם סופר לשיטתו מהירושלמי ותירוצו - שעד ◊ קשיים בתירוצו - שעד ◊ ביאור דברי הירושלמי ויישוב הקושי - שעה ◊ סברת הרשב"א בביאור דברי הגמרא - שעו ◊ לכאורה קושיית החתם סופר על הרשב"א אינה מובנת - שעז ◊ לכאורה אין מקום לקושיית החתם סופר על סוגיה דטבלא שלה וגט עליה - שעז ◊ דחיית תירוצו של החתם סופר - שעט ◊ הסברו של החתם סופר בגמרא וברשב"א - שעט ◊ קשה לקבל את הסברו ולפי מה שהתבאר אין בו צורך - שפ ◊ דחיית קושיית החתם סופר על הבכור שור לפי מה שהתבאר - שפ ◊ הבכור שור סבר שיש בעיה בסיסית במכירה ולא משום שהקונה הוא גוי - שפא ◊ האיסור בבעלי כיסין אינו משום שהערמה נאסרה על ידי גוי - שפב ◊ ביאור המשנה במעשר שני ויישוב קושיית החתם סופר - שפב ◊ קשה לפרש את דין מכירת מבכרת שהאיסור הוא רק מדרבנן ולא גזרו בזה - שפג ◊ במכירת מבכרת אין בעיה של הערמה אלא של הפקעה או גרימת טעות - שפג ◊ יישוב המנהג למכור ולא לחשוש למה שאירע לרב מרי בר רחל - שפד

יא. מתנה ומכירה שאינה גמורה שפו

א. שתי דרכים בראשונים בהסבר היחס בין מתנת בית חורון למתנה על מנת להחזיר - שפו ◊ דברי המשנה והגמרא בסוגיית סעודת בית חורון - שפו ◊ חילוק הראשונים בין מתנת בית חורון למתנה על מנת להחזיר - שפו ◊ לכאורה דברי הירושלמי והראשונים אינם מובנים - שפח ◊ במתנה על מנת להחזיר הנותן מאפשר להסתכן באי קיום התנאי - שפח ◊ נראה שהתוספות נקטו כשיטה שהקדש חל במתנה על מנת להחזיר - שפט ◊ ראשונים שהבינו שאי אפשר להקדיש את המתנה אך ניתן להקדיש טובת הנאה - שצ ◊ הר"י מיגאש חילק בין הקדש רגיל להקדש המוגבל לזמן המתנה - שצ ◊ שיטת הראשונים שהקדש אינו חל במתנה על מנת להחזיר - שצא ◊ לפי השיטה שהקדש אינו חל צריך לומר כדברי ר"י - שצא ◊ בתוס' הרא"ש מבואר שאפשר שמתנה תהיה לדבר אחד - שצב ◊ נפקא מינה גדולה בין השיטות - שצג

ב. דברי הרמב"ן והיחס ביניהם ובין דברי ר"י - שצג

הרמב"ן מתרץ כתירוצו של ר"י אבל נוקט סגנון שונה - שצג ◊ לפי ר"י עיקר החסרון במתנה דבית חורון שאין ממשות לנתנה - שצד ◊ משמעות הדבר ביחס לגדרי מתנה גמורה לשיטת ר"י - שצד ◊ ההשלכות המעשיות ביחס למתנה דיונתן ופדיון הבן ומכירת חמץ - שצה ◊ לפי הרמב"ן החיסרון הוא בסתירה שבין המעשה לכוונה - שצה ◊ לכאורה יש סתירה בהבנה מהי הסיבה ומהי התוצאה - שצו ◊ לא ברור אם מספיק שלא יאפשר להקדיש או שצריך שלא יתכוון למתנה - שצו ◊ הרמב"ן מתייחס לכוונת המקדיש ולא למעשה ההקדש בפועל - שצז ◊ חילוק בין דעת גמורה בקניין מצומצם לדעת שאינה גמורה בסתם קניין - שצז ◊ הפגם במתנה שבמשנה הוא

מצד שאין דעת על כל התוכן של הקניין - שצח ♦ הגדרת גמירות הדעת תלויה בכך שיהיה מוכן שיקדיש - שצח ♦ מלשונו נראה שאי הנכונות שיקדיש מגדירה את הדבר כהערמה - שצח ♦ מכיון שאין אפשרות להקנות "קצת" יש הכרח לומר שהערים - שצח ♦ משמעות הדבר ביחס לגדרי מתנה גמורה לשיטת הרמב"ן - ת ♦ השלכות מעשיות לשיטת הרמב"ן ביחס למתנה דיונתו, פדיון הבן ומכירת חמץ - תא ♦ משמעות הדברים לפי התירוץ שהדברים אמורים רק אליבא דר' אליעזר - תא

ג. שיטת הרשב"א והקשיים שבה - תא

בדברי הרשב"א מבואר שנקט כשיטת ר"י - תא ♦ המאירי תלה את התוקף בכוונה להנות את המקבל, וזה מתאים לשיטת ר"י - תב ♦ הגדרת הרשב"א מתי רצון הנותן נחשב כתנאי אינה ברורה לכאורה - תג ♦ הרמב"ם וסיעתו הבינו שכל אימת שרצון הנותן ברור וידוע הוא מחייב - תג ♦ הרשב"א הבין שאין הוא מחייב תמיד ולכאורה לא ברורה הגדרתו - תה ♦ לפי הרשב"א הדבר תלוי במוחלטות ההבנה שהוא רוצה את הדבר כתנאי מחייב - תה ♦ במכירת חמץ בדרך כלל ברור שהוא רוצה את הדבר כתנאי מחייב - תה ♦ קושי גדול בדברי הרשב"א לפי הגדרתו שאין הכרח שיוכל להקדיש - תו ♦ אפשרות להבין בדבריו שסעודתו מוכיחה שאינו מתכוון למתנה כלל - תו ♦ דחיית האפשרות הזאת מדיוק לשונות הרשב"א - תו ♦ ביאור דברי הרשב"א - תז ♦ לכאורה נוצרת לפי דבריו סתירה בגמרא מיניה וביה - תז ♦ קושיה דומה יש להקשות גם על ראשונים נוספים - תח ♦ לפי התוספות מיושב לפי לישנא קמא אבל עדיין קשה לפי לישנא בתרא - תח ♦ חידוש הרשב"א שהאמירה צריכה להיות בזמן המתנה עצמה - תט ♦ צריך לומר בדעתו שהמקבל לא ידע מהדבר בשעת המתנה - תי ♦ קשיים גדולים לפי זה - תי ♦ הכרח לומר שעצם זה שלא אמר במפורש מגלה שלא התכוון לתנאי גמור - תיא ♦ קשה שהרי גם כשאומר בשעת המתנה אינו אומר זאת כתנאי - תיא ♦ לא מובן במה שונה נידון דידן ממקרים אחרים שמועיל בהם אנו סהדי - תיב ♦ סיכום הדיון בדברי הרשב"א - תיב

ד. קשיים נוספים בפירושי הראשונים בסוגיה - תיג

הפירושים במשנה שפירשו התוס' וסיעתם והרמב"ן לכאורה קשים מאוד - תיג ♦ חסרה מן הספר ההנחה שמלבד אי היכולת להקדיש גם אין שימוש אחר - תיג ♦ מדברי הירושלמי אין הכרח ללמוד להוציא את המשנה מפשוטה - תיד ♦ לכאורה יש חוסר התאמה במהלך הסוגיה ובלשון הגמרא - תיד

ה. שיטת הרמב"ם בפירוש המשנה והמאירי - תטו

הבנת הרמב"ם במשנה ובגמרא לפי דבריו בפירוש המשנה - תטו ♦ ביאור הגמרא לפי זה - תטז ♦ ביאור ההקשר של מתנה שאינו יכול להקדישה למהלך הסוגיה - תיז ♦ לפי זה מובן מה שתלו את הבעיה בזה שרוצה שאביו יאכל - תיז ♦ כך נראה שהבין המאירי בסוגיה - תיז ♦ זו הסיבה שחלק על הרמב"ם בעניין הזמן שבו מתגלה שזהו רצון הנותן - תיח ♦ המאירי אזיל לשיטתו בדין הקדיש מתנה שניתנה על מנת להחזיר - תיח ♦ לכאורה אינו מובן כיצד רבא מקשה בלי שיתחשב בסברה שחידש בעצמו - תיט ♦ לפי ההבנה שרבא לא דיבר על הקניין עצמו מיושב - יט ♦ ביאור הר"ן בהמשך הסוגיה - תכ ♦ לפי הבנתו אפשר ליישב את הקושי אלא שיש בו דוחק - תכא

ו. שיטת הרמב"ם על פי דבריו במשנה תורה - תכא

מדברי הרמב"ם במשנה תורה נראה שתולה את החיסרון באי גמירות הדעת - תכא ♦ קשיים נוספים בדברי הרמב"ם - תכב ♦ אפשרות ליישב את דבריו - תכב ♦ דחיית אפשרות זאת - תכג ♦ ביאור דבריו לפי שיטתו בדין פדיון הבן - תכג ♦ ביאור לשונו ומהלך דבריו - תכד ♦ לשיטתו אפשר שתתגלה דעתו גם לאחר זמן נתינת המתנה - תכד ♦ היחס שבין דברים שבלב אינם דברים ובין אומדים דעת הנותן - תכה ♦ ביאור מהלך הגמרא ולשונה - תכה ♦ התאמת דברי

הרמב"ם בנידון דין לדבריו בפדיון הבן - תכו ◊ לכאורה כשהאדם עצמו יודע שלא לכך התכוון המתנה צריכה להתבטל - תכו ◊ ביטול המתנה הוא רק כשהדבר נודע לאחרים - תכו ◊ הרמב"ם מעתיק את המשנה כפשוטה ומוכח שלא קיבל את הסבר הראשונים - תכו ◊ לכאורה קשה לפי זה על הרמב"ם שאומר שאם הקדישו אינו קדוש - תכו ◊ ראשונים נוספים חילקו בין קדושת הגוף המזבח אינה מתנה כשאמר תחזירה לי - תכו ◊ לדבריו יש אפשרות להבין את הגמרא כפשוטה - לקדושת דמים - תכח ◊ ביאור דבריו שאינו קדוש וממילא אין זו מתנה - תכט ◊ לדבריו יש אפשרות להבין את המשנה כפשוטה - תכט ◊ לדבריו יש אפשרות להבין את הגמרא כפשוטה - תכט ◊ יישוב שאר הקושיות לפי הבנתו - תכט ◊ לדעת הרמב"ם היכולת להקדיש מגדירה את הקנייתו המוחלטת - תל ◊ לדעת הרמב"ם יתכן שיוכל להקדיש ואעפ"כ לא יגמור להקנות - תל ◊ לפי הרמב"ם יש צורך שההגבלה תתקיים דווקא בדרך של תנאי - תלא ◊ לפי הרמב"ם ייתכן שמספיק שהוא יגלה לנו את ההגבלה בדרך כלשהי - תלא

ז. הרא"ש והנמוקי יוסף נוקטים כרמב"ם - תלב
שיטת הרא"ש מתאימה לעקרונות שמתבארים בדברי הרמב"ם - תלב ◊ מתנה על מנת שלא יקדיש לפי הרא"ש היא מתנה ולרמב"ם אינה מתנה - תלג ◊ הנמוקי יוסף נוקט כשיטת הרמב"ם - תלג

ח. מתנת יונתן בן עוזיאל - תלד
קושי בסוגיה דהכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו - תלד ◊ פירוש רבינו גרשום ותירוץ - תלה ◊ לכאורה יש קשיים בפירושו - תלה ◊ ביאור הרשב"ם לסברת שמאי ומחלוקתו עם יונתן - תלה ◊ קשיים לכאורה בפירושו - תלו ◊ ההכרח של הרשב"ם לפרש כפי שפירש - תלו ◊ לכאורה קשה על עצם ההשוואה בין הנידון של יונתן ובין המעשה דבית חורון - תלו ◊ ביאור התוספות והרמב"ם וסיעתם וקשיים בדבריהם - תלח ◊ לפי הרשב"ם א והריטב"א מובנת יותר ההשוואה לבית חורון - תלט ◊ אפשרות לביאור סברת שמאי - תלט ◊ אפשרות לביאור סברת יונתן בן עוזיאל - תמ ◊ קשה להעמיס ביאור זה גם בדברי הרשב"ם - תמ

ט. היחס בין מתנה למכר לעניין גמירות הדעת הנדרשת ותוקף דברים שבלב - תמא
מההשוואות בגמרא וכן מצד הסברה אין מקום לחלק בין מתנה למכר - תמא ◊ כן מבואר להדיא בדברי הראשונים - תמב ◊ הראשונים נוקטים שהכוונה מכריעה את המעשה ונראה שגם במכירה - תמג ◊ בסוגיית דברים שבלב נראה שמשוים בין מכירה לשאר נידונים - תמד ◊ ביאור ההבדל שבין המקרה שתחילת הסוגיה למקרים שבסופה - תמה ◊ לכאורה הדיון תלוי בשאלה אם מאמינים לאדם - תמו ◊ המעשה מצד עצמו צריך להיות מובן כך ואין הדבר תלוי רק באמון באדם - תמו ◊ מדברי הרשב"ם נראה שהרעותא בדברים שבלב נובעת מחוסר אמון באדם - תמו ◊ קושי בדברי הרשב"ם - תמח ◊ ביאור דברי הרשב"ם - תמח

י. הלכה למעשה - תמט
סיכום שיטות הפוסקים העיקריות בעניין מתנה שאינה גמורה - תמט ◊ מסקנה לעניין מתנה כמתנת יונתן בן עוזיאל - תנ ◊ מסקנה לעניין פדיון הבן ומכירת חמץ לגוי - תנ ◊ היוצא מזה לעניין הקנאת בגד לפוטרו מציצית או מקריעה - תנב ◊ היוצא מזה לעניין מכירת הקרקעות לגוי בשביעית - תנב

יב. מצת מכונה תנג

א. צדדי הספק בדין "לשמה" במצת מכונה - תנג
שני חלקים בנידון של הכשר מצת מכונה למצת מצוה - תנג ◊ מחלוקת הראשונים בעניין דין לשמה במצת מצוה - תנג

ב. החילוק בין כוח ראשון לכוח שני נאמר דווקא בהסרת מונע - תנד
סוגיית הגמרא בחולין בעניין כוח ראשון וכוח שני - תנד ♦ קשיים בדברי רש"י - תנה ♦ ביאור
שיטת רש"י - תנו ♦ שתי אפשרויות בהבנת דברי הגמרא בעניין הרוצח על ידי זרם מים - תנו
♦ יישוב הקושיות על רש"י - תנז ♦ החילוק בין סילוק מונע ובין יצירת עצם כוח הפעולה נשאר
בעינו - תנז ♦ יישוב קושיית הרמ"ה על רש"י - תנח ♦ יישוב הקושיה ממכניס חבירו לבית של
שיש ומדליק שם נר - תנח ♦ מלשון הסוגיה מוכח שהחילוק בין כוח ראשון לשני נאמר רק
בהסרת מונע וכן פסקו הראשונים - תנט ♦ גם הרמב"ם והשו"ע תלו את החילוק בין כוח ראשון
ושני במציאות של סילוק מונע וכן מבואר באחרונים - תס ♦ לכאורה הגמרא במכות חילקה בין
כוח ראשון לשני גם במעשה שאינה הסרת מונע - תס ♦ אף מהריטב"א אין להביא ראיה שכוח
כוחו שייך במעשה שאינו הסרת מונע - תסא ♦ לכאורה ניתן ליישב את קושיית הריטב"א בדרך
פשוטה - תסב ♦ ההבדל בין נידון דידן ובין מצת מכונה - תסב

ג. דברי הכרתי ופלתי בעניין פעולה שמעורב בה כוח אחר - תסב
חידושו של הכרתי ופלתי שכאשר מעורב כוח אחר אין המעשה מתייחס לעושהו - תסב ♦ קשיים
בדברי הכרתי ופלתי - תסג ♦ כוח אחר מעורב בו נאמר כסברה לחומרא - תסד

ד. שיטות הראשונים בעניין ייחוס נזקי אש לאדם שהבעיר את האש - תסה
לכאורה נידון דידן תליא במחלוקת אם אשו משום חציו או ממונו - תסה ♦ שיטת התוס', רבינו
דוד והר"ן, בדין זרק אבן ונפלה תחתיה - תסו ♦ קושי על דבריהם מדין מדליק גדיש ועבד כפות
לו - תסז ♦ תירוצי האחרונים בשיטתם - תסח ♦ ברמב"ם קשים אותם קשיים שמעלים התוס'
והר"ן ולכאורה יש ליישבם כנ"ל - תסח ♦ קשיים בתירוצי האחרונים בדעת הרמב"ם - תסט ♦
הנחות יסוד אחרות בשיטת הרמב"ם לפי מה שהתבאר לעיל - תעב ♦ יישוב שיטת הרמב"ם
ויישוב הסוגיות - תעג

ה. דין מצת מכונה לפי האמור - תעג
גם לר"ן יש לייחס אליו את המעשה כשהכוח מתחיל לפעול מיד - תעג ♦ גם את הפעולות
הבאות אחר כך אפשר לייחס למפעיל המכונה - תעד ♦ סברות נוספות לחלק בין מעשה מצוה
ובין רציחה - תעה ♦ הערה בדיוני האחרונים בסוגיית מצת מכונה - תעו ♦ בהפעלת מכונה
חשמלית הוא עושה את המעשה ואיננו רק מסלק מונע - תעו ♦ מסקנה למעשה - תעח

יג. שיעורי כזית, כביצה ורביעית

א. שתי בעיות בקביעת שיעורי תורה - תעט
מבוכה גדולה בגלל סתירה בין שיעור האגודל ושיעור הביצים - תעט ♦ שתי השיטות שנוצרו
על מנת לפתור את הסתירה - תעט ♦ המבוכה הגדולה השנייה בגלל היחס שאמור להיות בין
הזית לביצה - תפ ♦ קשיים גדולים בפתרון המבוכות - תפא ♦ לכאורה דברי הרמב"ם בפייהמ"ש
סותרים את האפשרות לחלות את הפתרון בהתקטנות הביצים - תפב ♦ הקושי הגדול בקביעה
שגודל הזית הוא מחצית או שליש מגודל הביצה - תפג ♦ הצעה למדוד רוחב אגודל בעובי ולא
ברוחב והקשיים שבה - תפג

ב. יישוב הקשיים וקביעת שיעורי אגודל, טפח, אמה וכביצה - תפד
האופן שבו מדדו החכמים את שיעור האגודל - תפד ♦ הבעייתיות באופן המדידה הזה - תפד ♦
הדרך הנכונה לבדוק את שיעור האגודל ופתרון הבעיה לפיה - תפה ♦ יישוב בעיות נוספות לפי
מה שהתבאר - תפה ♦ יש לשער לפי אגודל דחוק מעט ששיעורו 1.95 ס"מ - תפו ♦ פוסקים
רבים מאוד הסכימו עם הדרך הזו - תפז

ג. שיטת הרמב"ם בקביעת שיעורי תורה על פי ייחוסם למטבע הדרהם - תפח
קביעת מידת הדרהם המדויקת והתאמתה למידת האגודל - תפח ♦ אין אפשרות לקבוע את
שיעור הדרהם המדויק לפי השוואה לדינר זהב - תפח ♦ לפי דרהם של 2.83 גרם אין אפשרות
ליישב את יחסי האגודל ומידות הנפח - תצ ♦ סתירה בדברי הרמב"ם בעניין היחס בין הסלע
לדירהם - תצ ♦ קושי נוסף בדברי הרמב"ם בעניין השיעור החייב בחלה - תצא ♦ קשיים נוספים
בחישובים של הרמב"ם - תצא ♦ מחלוקת הראשונים בשיעור משקל דינר זהב ומשקל סלע -
תצב ♦ קושי על שיטת הגאונים מהמטבעות שנמצאו ויישובו - תצב ♦ קושי על הראשונים
שהסתמכו על שיעור דינר זהב למרות השינויים שחלו בו - תצג ♦ הגאונים והראשונים הסתמכו
על כך שיש שיעור שאי אפשר לצמצם בו - תצד ♦ גם לשעורה אין משקל מוחלט - תצה ♦
יישוב דברי הרמב"ם לפי זה - תצו ♦ הרמב"ם דייק בחישוביו כשהיתה אפשרות לדייק בחישוב
- תצו ♦ הוכחות נוספות לכך - תצז ♦ קביעת שיעורי התורה למעשה לפי זה - תצז ♦ ראיות
ההידורי המידות לשיטת המקטינים את הדרהם ל-2.83 גרם - תצח ♦ דחיית הראיה מהשוואת
הדרהם למטבע הביזאנטי - תצח ♦ אין אפשרות לקבוע את שיעור האונקיה בתקופת הראשונים
לפי ממצאים מתקופת האחרונים - תצט ♦ הרמב"ן התחשב באונקיה של עכו ולא של קולוניא
- תק ♦ חישוב שיעור הדינר לפי שיעור השקל - תקא ♦ ההתאמה למציאות בשיעור כביצה
ובשיעור אמה לפי המתבאר - תקב

ד. קביעת שיעורי כביצה וכזית - תקג
שיעור ביצה בינונית בימינו - תקג ♦ התאמת שיעור הביצה לגודל השעורה - תקה ♦ קושיית
רבינו תם וקושי דומה הקיים גם לשיטת הרמב"ם - תקה ♦ תירוץ רבינו תם ודחיית התירוץ על
ידי ר"י - תקו ♦ תירוץ הר"ד והקושי שבו - תקו ♦ יישוב הקושיה - תקז ♦ ביאור הסוגיות
ומסקנה הלכתית - תקז ♦ הגמרא מקשרת בין רביעית לכזית בקרישת דם ויין - תקח ♦ התאמת
הדברים למציאות ולמה שנאמר לעיל - תקח ♦ מדברי הרשב"א נראה כפי שהתבאר בשיעור
הכזית - תקט ♦ כך מבואר בדברי תלמיד מהר"ם ובדברי הריטב"א - תקט ♦ כך מובנים בפשיטות
דברי הגמרא בעניין שמנונית שעל הסכין - תקי ♦ כך מובנים דברי הגמרא ורש"י בעניין הקומץ
- תקי ♦ כך מובנים דברי המשנה בעניין גוש של זיתים - תקיא ♦ כך מובן המדרש דתחילת
ברייתו של אדם - תקיא ♦ גם מדברי הגמרא בשבח הארץ משמע שגודל הזית לא השתנה -
תקיא

ה. מחלוקת החזון איש והגר"ח נאה בהבנת תשובת הגאון בעניין השיעורים - תקיב
תשובת הגאון בעניין חשיבות וייחוד השיעור לפי פירות וביצים - תקיב ♦ התייחסות החזון איש
והגר"ח נאה לתשובת הגאון - תקיג ♦ קושיה זו מהווה קושי גדול לחזון איש וחיוק לשיטת
הגר"ח נאה - תקיג ♦ הסבר החזון איש לתשובה והקשיים שבהסברו - תקיד

ו. שיטת החזון איש באופן קביעת השיעורים במהלך הדורות - תקטו
שיטת החזון איש כשיש סתירה בין שיעור האגודלין לשיעור הביצים והקשיים שבה - תקטו ♦
הוכחת האחרונים שלפי התוס' הביצה השתנתה בגודלה - תקטז ♦ דחיית ההוכחה וחיוק הגישה
שהמציאות לא השתנתה - תקיז ♦ שיטת החזון איש בעניין אמת משה והקושי שבה - תקיז ♦
שיטת החזון איש בענין סמכות קביעת השיעורים של גדולי ישראל - תקיח ♦ קשיים בדבריו -
תקיח ♦ יסוד שיטתו של החזון איש - תקיט ♦ הקושי בקבלת הפתרון של החזון איש לבעיית
הפרוטה - תקכ ♦ יישוב הבעיה ודחיית יסודו - תקכ ♦ הלכה למעשה - תקכא ♦ מידת הדיוק
בשיעורים הנדרשת בזמננו - תקכא

יד. מיץ ענבים לקידוש ולארבע כוסות

מבואר בגמרא ובפוסקים שיין מגתו כשר לכתחילה - תקבב ♦ שיטת הפוסקים שמכשירים יין מגתו רק כשאין יין ישן - תקבב ♦ שיטת הפוסקים שיין חדש כשר למצוה מן המובחר - תקבב ♦ הבדל מהותי בין יין חדש ובין מיץ ענבים - תקבב ♦ ביאור דברי הגמרא ור"א מטירנא לפי החילוק הנ"ל - תקבב ♦ הדבר מדויק בלשון הרשב"ם והר"ן - תקבב ♦ בד' כוסות אין דין מיוחד של "שמחה" אלא של "חירות" - תקבב ♦ ברמב"ם מבואר שדין חירות מצריך שתייה הערבה לדעת השותה - תקבב ♦ הרמב"ם אזיל בזה לשיטתו בהבנת דין חירות - תקבב ♦ מסקנה הלכה למעשה - תקבב

טו. כרפס, חרוסת ומרור

א. ביאור סוגיית הגמרא בעניין סדר הטיבולים לכרפס ולמרור - תקבב
מפשטות המשניות נראה לכאורה שההגדה באה אחרי האכילה - תקבב ♦ בגמרא מבואר שההגדה נאמרת לפני הסעודה - תקבב ♦ שינוי אחר המוזכר בדברי הראשונים - תקבב ♦ הבנת הגדולת מרכיב בטעם לשינוי זה והקשיים שבה - תקבב ♦ השינוי בעיתוי אכילת המצה והמרור נובע מכך שאין לנו קרבן - תקבב ♦ נראה שגם הקדמת ההגדה נובעת מכך שאין קרבן - תקבב ♦ הרמב"ם ורבינו יונה נקטו שגם בזמן הבית ההגדה קדמה לסעודה - תקבב ♦ קשיים בדברי ריש לקיש - תקבב ♦ שיטת התוס' בסוגיה - תקבב ♦ קשיים בשיטת התוס' - תקבב ♦ ביאור דברי הגמרא לפי שיטת רש"י - תקבב

ב. שיעור אכילת הכרפס - תקבב
שיטת הראשונים המצריכים לאכול כזית ירק בטיבול ראשון - תקבב ♦ שיטת הראשונים שאינם מצריכים כזית ירק בטיבול ראשון - תקבב ♦ הוכחות המהר"ל והב"ח מהסוגיה כדעת הרמב"ם - תקבב ♦ דחיית הפרי חדש והקושי שבה - תקבב ♦ דחיית השאגת אריה והקושי שבה - תקבב ♦ דחיית הקרבן נתנאל והקושי שבה - תקבב ♦ דחייה נוספת והקושי שבה - תקבב ♦ יישוב הראשונים החולקים על הרמב"ם - תקבב

ג. מהות טיבול הכרפס בחרוסת - תקבב
מחלוקת הראשונים אם מטבילים בחרוסת או בדברים אחרים - תקבב ♦ הראשונים שנקטו שלא יטבל בחרוסת נחלקו אם זה פטור או איסור - תקבב ♦ מקורו של הרמב"ם מהמשנה ודחיית מקור זה לשיטת הראשונים - תקבב ♦ עדויות הראשונים על המנהג הקדום לטבל בחרוסת ושינוי המנהג - תקבב ♦ שיטת הרמב"ם בהבנת מהות החרוסת - תקבב ♦ ביאור מפרשי הרמב"ם מדוע לא מברך על החרוסת והקושי שבו - תקבב ♦ הרמב"ם הבין שהחרוסת היא חלק מההגדה - תקבב ♦ ניתן להבין שטיבול ירק בחומץ הוא היכר שאינו קשור לסיפור ההגדה עצמו - תקבב ♦ הרמב"ם הבין שההיכר צריך להיות מבואר לסיפור ההגדה - תקבב ♦ ביאור הצורך בשיעור של כזית בטיבול החרוסת - תקבב ♦ הלכה למעשה - תקבב

מכתבי ברכה והסכמות

ההסכמות ניתנו לכרכים שונים של "טל חיים" ומסודרות לפי סדר א"ב

Rabbi Shmuel Auerbach
Jerusalem

שמואל אויערבאך
פניהק ירושלים תובביא

בית ירושלים חמ"ל אל רבך אל חי יהיה סניכ איהר כהנא אל רבך

ח ט ט ד

יין הויה אפי' זיידנו וגמנוני כוונתק' דאוריית' יומ- י' היה איצנו וגמל'ם
כל גדי וכנף: גאד הוו יוסון גגהול) גלג: חון שמואל אל של"ה, איהר: חנול
אפי' איהר אלך ואלה גל: חוונך וור וקיר גלית גל, זיין הודו וגניה
קוויגיק, חעב איהר: עק איהר זוינעק קירוף, ודני חון זון שקיביל ואלצ'ם אלו
זינדו, זיהל איהר איהר מביט: איהר ווייח איהר חו' ז' חו'ק: אלו איהר ואלון איהר:
אל שמואל, זגמ'ו זבייג אל'ין נוק' זכיו זג: גלג: א: (נין אהל נגל'אל חו'ק:
אל יעקו זגמ'ו איהר: איהר זאל: (זלז ויד חלו זען זיין זגמ'י: סע'זג:
זבייגן איהר זיין זג גלג: זגמ'י' איהר זאל, איהר זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:

איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:

איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:
איהר זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י: זגמ'י:

שמואל אויערבאך
פעיה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה, ירושלים, חמשה עשר באב,
לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב,
תשס"ד

הן הופיע לפני ידידנו ומכובדנו דרופתקא דאורייתא יראת ה' היא אוצרו ומעוטרו בכל מדה נכונה מע"כ הרב הגאון המהולל כש"ת הרב שמואל טל שליט"א, והראה חזותו לפני אשר ערך ואשר העלה חיבור גדול ומקיף בעניני מס' שבת, והן ביודעי ומכירי קאמינא, חזיתי לרישיה ביני עמודי דישיבתנו הקדושה, ועיני ראו גודל שקידתו ועוצם עמלו ויגיעו, ואשר אמת אמת תפסיה להאי גברא לחתור כיד ד' הטובה עליו לבירור וליבון לעומקה של שמעתתא, ומאד רציתי לעיין בגוף דבריו ומה נעשה והזמן עושק מה שהלב חושק, אבל ידענו מכבר את האיש ואת גדלו ורב חילו וכח עיונו והתמדתו העצומה, וכמובן אשר אין אני בא כשר המסכים למסקנותיו להלכה, וגם בדרכי ההכרעה ובמה שדנו הראשונים כמלאכים, ובודאי גם כוונת ידידנו מע"כ הרב הגאון המחבר שליט"א לעורר את המעיינים המבקשים דבר ד' זו הלכה, אשר ימצאו בחיבורו המקיף התחקות חודרת בשרשי הדברים וסוגיות הש"ס ואביזרייהו.

והנני בברכה למע"כ ידידנו ומכובדנו הרב הגאון המחבר שליט"א, אשר יזכה ד' יתברך לשבת תמיד באהלה של תורה תוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת ולעשות רצונו יתברך באמת ולעבדו בלבב שלם באהבה, ויקויים בנו במהרה דידן ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים ונגלה כבוד ד' כי עין בעין יראו בשובו אל נוהו בב"א.

בכל חותמי הברכה והחיים והשלום
שמואל באאמ"ר גאון ישראל מוה"ר שלמה זלמן זללה"ה אויערבאך

בס"ד, י' סיון תשס"ד
8936.04-18

הסכמה

ראה ראיתי את הספר "טל חיים" אשר ערכו וחברו הרב הגדול מעוז ומגדול הרה"ג ר' שמואל טל שליט"א ראש ישיבת "תורת חיים", אשר מרביץ תורה בתלמידים עם לימוד הלכה למעשה, והוא "תורה לשמה", ואשר הוא מקיים מילי דאבות "הלומד ע"מ ללמד" (עיין שם בפירוש רש"י ורמב"ם) ולא רק ללמד אלא ע"מ לעשות, עיין שם בפירוש ר' יונה החסיד שכל הלכה והלכה צריך ללומדה בעיון וכלשונו הטהור: "הלומד על מנת לעשות מספיקים בידו ללמוד וללמד ולעשות. יר"ל שדעתו לפלפל בלימוד כדי לדעת אמתת הדברים ורצונו לטרוח כמה ימים ושנים לחשיג דבר קטן ולנוווג עצמו על פי האמת הרי זה למד ע"מ לעשות, שכל עיקר מחשבתו אין כי אם אל המעשה להיות אמיתי ולפיכך מספיקים בידי ללמוד וללמד ולעשות שהכל בכלל המעשה", עכ"ל.

ומידי עוברי בין הבתרים ראיתי מה שכתב בדיון שרייתו זה כיבוסו. כיום יש מפות מניילון דק ויש מפות מניילון עבה. ושניהם לכאורה יש להם דין עור, היינו שאינם סופגים מים, וע"כ אם יש עליהם לכלוך אפשר לכאורה לטפוח עליהם מים, ואח"כ למושכם ע"י מגב של גומי אטום שאין בו דין שחיטה, ואע"פ שיש אוסרים (ועיין זבחים צ"ד ושבת קמ"ב) אם זה ע"י ידית יש להקל. ולשון השו"ע סי' שב סעי' ט, מותר ליתן מים ע"י מנעל לשכשכו אבל לכבסו דהיינו שמשפשף צדו זה על זה אסור. אבל בגד שיש עליו לכלוך אסור אפי' לשכשכו דזהו כבוסו אבל מקנחו בסמרטוט בקל ולא בדוחק פן יסחוט. וע"ז כותב רמ"א ובגד שאין עליו לכלוך מותר ליתן עליו מים מועטים ולא מרובים שמא יסחוט. ולכאורה זה מדויק בדברי השו"ע שכתב אבל בגד שיש עליו לכלוך, ועיין מג"א ס"ק יח שעל בגד כזה "אסור ליתן עליו מים כלל", ומה שכתב רק אם יש בו לכלוך זה סברת הרא"ש אבל לסברת הרשב"ם ובה"ג אסור אף כשאין לכלוך ועיין שם בכה"ח שאם יש עליו לכלוך אסור ואם אין עליו לכלוך מותר אם שרייתו דרך לכלוך ועיין לגאון שם שכתב שאם לא מתכוון לכבסו והוסיף כה"ח שם ס"ק ע"ג מאחר ויש מחמירים גם בזה יש לחוש לסברת המחמירים. ועיין שלי"ד סעי' כ"ד על בגד ממש שאחז בו האור שיש אומרים "שאינו יכול ליתן עליו משקין כדי שיכבה כשיגיע להם (האש) ויש אומרים שמוותר לעשות כן בשאר משקין חוץ מן המים משום כיבוס. ויש מתירין אפי' במים. ודברי סברא שנית נראים". היינו סברא ראשונה אוסר ליתן אפי' משקין סברא שנית מותר לעשות בשאר משקין ולא מים. וסברא שלישית מותר אפי' במים. ועיין כותב השו"ע שסברא שניה נראית היינו שבמים אסור ובשאר משקין מותר. היינו שהמחלוקת היא אם גרם כיבוי מותר או אסור היינו בשאר משקין ולא מים. והמתירים אפי' ע"י מים מתירין מטעם שאין בו לכלוך או טינוף. וע"ז כותב מרן שסברא שניה נראים היינו בשאר משקין ולא במים (ברור שכיום שיש בקבוקים מפלסטיק המכילים משקים ואפי' מים, מותר להניחם קרוב כדי שלא תתפשט השריפה).

ועיין למש"ב שם ס"ק נ"ח נ"ט המתירים מדיון גרם כיבוי והאוסרים מבין שרייתו היינו כבוסו. והיש מתירין משום דלא שייך בין שרייתו היינו כבוסו רק אם מלוכלך. ולא בבגד נקי, וצ"ע על ס' ש"ב סעי' ט' הנזכר לעיל. ושם כתב בביאור הלכה שאפי' בדבר שאין בו לכלוך אומרים שרייתו היינו כבוסו. ועיין שם באורך.

למסקנא ברור שבבגד יש להחמיר אבל במפת ניילון אפשר להניחה תחת ברו וכך היא התנקה ובלבד שלא שפף.

וחזרתי על הראשונות יפה למד ויפה לימד ויפה כתב וכל מין דין כתובו לנא. ויהי רצון שחפץ ה' בידו יצלה וירחיב גבולו בתלמידים. וכל אשר יפנה ישכיל ויהי ה' עִזּוֹ כמו שאמרו חז"ל על דוד המלך שהלכה כמותו. ויתבררן מילוי בבי כנשתא ובבי מדרשא, אכ"י"ר.

מרדכי אליהו
הראשון לציון והרב הראשי לישראל לשעבר

יוסף שלו' אלישיב

ירושלים

בס"ד, כ' באייר תשס"ה

הרה"ג ר"ש טל שליט"א – מוציא לאור חלק ב' של ספרו טל – חיים,
כמעשהו בראשונה בספרו על מסכת שבת כן מעשהו בספר על מסכת
ברכות – וכבר באו בשבח הספר הרבנים הגאונים שליט"א.

וברכו מרן עט"ר שליט"א כי חפץ ד' בידו יצלח לקיים שבתי בבית ד'
ללמוד וללמד תוה"ק בלא שום מניעה מתוך הרחבת הדעת.

הכו"ח בהוראת מרן שליט"א

יוסף א. אלישיב

משה הלברשטאם
חבר הכר"צ העדה החרדית
ראש ישיבת "דברי חיים" משאקאוויע
מח"ס שו"ת "דברי משה"
פעיה"ק ירושלים תובב"א
רח' יואל 8 טל. 5370514

כסדר :

ראיתי כמצ"ץ מבין החרכים את הספר "טל חיים"
אל מה שגם והלכותיה והם מערכות אשר העלה ביצאו במה"ק
מטה הנה"ץ יראו ה' ומרע"ץ מנה"ל מנה"ל שלטון, אשר
העוסקים בהם הימים הנלוים כשעבר כבד"ץ מנצאן זש"ה
נצ"ח חפץ להבין ולהשגות, אמר כי נכבד מאד אף כי
מסקנותיו העג"ץ להלכה למעשה.
יתן הש"ת ויגדלנו ויהיו תולדי צדיק אל העושה
ויבנו משהו עמנו חודדי האלה, אשר ויטה במה"ק כל שטח
אל אים וקב"ה ה' דל אג' לו לאו"מ

וקדמה אבדל שגם מכתב. הנה יום י' לנפד"כ
אסדר כי דרך ארוכה. שנה אך זה כללה א"כ

שלמה הלברשטאם
פזי"ה"ק ירושלים תובב"א

יתן הש"ת ותעשינה ידיו תושיה
לברך על המוגמר, ויהנו מפרי עמלו
חובבי תושיה. וישגה ויפרח בתוה"ק
כעץ שתול על מים וברכת ה' בכל
אשר לו לאוישט"א.

ובעה"ח לכבוד שבת מלכתא, היום
יום ג' שנכפככ"ט לסדר כי ברוך
אברכך, שנת אך זה לשבת לפ"ק

משה הלברשטאם
פעיה"ק ירושלים תובב"א

ראיתי כמצ"ץ מבין החרכים את
הספר "טל חיים" על מס' שבת
והלכותיה והם מערכות אשר העלה
ביגיעו בתוה"ק מע"כ הרה"ג ירא ה'
ומרביץ תורה מוה"ר שמואל טל
שליט"א, אשר העוסקים בהני הררים
התלויים בשערה כדרז"ל ימצאו
בספרו דברי חפץ להבין ולהשכיל, אם
כי נבצר ממני לבא על כל מסקנותיו
הנוגע להלכה למעשה.

אשר זעליג וויס

כגן 8
פעיה"ק ירושלם ת"ו

בס"ד

חארידן ח' גיליון ס"ז

כי אל אורוה זליג... כל גשמיש ימוכ תורה אור תורה ימיהו" (נחזקוהי ק"א ז"ל).
זוכן אל אורוה יש בזון, אל אורוה ואל חיים, דינצני ומכירי קאמינא, זה קנים
למכיר אל' זע גור האמון והצלון, המופלא במשה נמיטט וככל מה נכונה הרב לשנוא אל אל'א,
זמר פעלו הגדול בהיות למעשה נידון קולית"ט נסת גמ"א" אטונו זמזז בהולס.
ולא לרוב קלצז אימתי וולטו לא קיצי, כל המיין גספיון התלקיז אל דיכות, קלמא, וזי
הקצויות גמנוה יקאו דרא אל חיים, וזמתי יאבד בקוצ יצין פיהל אל'א אמת אל חיים
למרת חיים.

דינתו אהרן הממבר אל'א קצטיו יתקטל וכזון וזמתי תמיב אהקניל גמרי
ולוא צורה בנות וכלו גמריה.

זמגדג ניניר

זמגדג ניניר

"כי טל אורות טלך... כל המשתמש באור תורה אור תורה מחיהו" (כתובות קיא ע"ב).

אכן טל אורות יש כאן, טל אורות וטל חיים. ביודעי ומכירי קאמינא, זה שנים שמכיר אני את הרב הגאון המצוין, המופלא בתורה וביראה ובכל מדה נכונה הרב שמואל טל שליט"א, ואת פעלו הגדול בהרבצת תורה ויר"ש בשיבת "תורת החיים" שהוא עומד בראשה.

ולא גברא בלבד איתמחי אלא גם קמיע, כל המעיין בספריו החשובים על ברכות, שבת, ועוד מקצועות בתורה יראה בהם טל חיים, ומעתה יזכה כבוד יד"נ הרה"ג שליט"א לתת טל חיים לתורת חיים.

ברכתי להרב המחבר שליט"א שדבריו יתקבלו לרצון ויזכה תמיד להגדיל תורה ולהאדירה כאות נפשו הטהורה.

באהבה וביקר

אשר וויס

OVADIA YOSSEF
RISHON LEZION
AND PRESIDENT OF TORAH SAGES COUNCIL

עובדיה יוסף
הראשון לציון
ונשיא מועצת חכמי התורה

ירושלים י"ז תמוז תש"ס JERUSALEM

הסכמה

הובאו לפני גליונות הספר "מל חיים", בירורי הלכות וסוגיות אשר נאמרו לחלמידי הישיבה, בעניני ברכות, מעשה ידי אומן, נטע נאמן, צנצנת המן, חכו ממתקים וכולו מחמדים, שמן תורק שמו, טעמו ונימוקו עמו, תהילתו בקהל חסידים, מזכה הרבים דורש טוב לעמו, כש"ת ירדי הרה"ג רבי שמואל מל שליט"א, ראש ישיבת "תורת החיים" אשר נושא ונותן כאמונה בדברי רבותינו הפוסקים, ומסכם את השיטות, ראשונים ואחרונים, חדשים גם ישנים, ונחית לעומקא דדינא, ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא. דבר דיבור על אופניו, אשרי יולדתו, ציגה וסוחרה אמיתו, ולפעלא טבא אמינא איישר חיליה לאוריתא.

ויהא רעוא שיזכה לברך על המוגמר בקרוב, ועוד יפוצו מעינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה, ויעלה מעלה מעלה במעלות התורה והיראה ובמדות תרומיות. והיה שמו כשם הגדולים אשר בארץ לגאון ולתפארת.

י"ז תמוז תש"ס

ישיבת "כנסת הזקיהו"
YESHIVATH "KNESSET HEZEKIAH"

כפר חסידים, ת"ד 7 P.O.B. KEFAR HASIDIM
 ישראל
 טל' 04-9846239
 פקס' 04-9849342

בט"ד *הגב' מרים*

*לכב' הרב הגאון שמואל טל שליט"א
 כב' דודו רבנין את ספרו על ימי נוראים הרבה.
 גם אני אצטרף לשבחם אל"פ שהספקתי לראות רק
 חלק, ואברך שהספר יביא רב טובה ויקרב להיות ישראל אשר בך אתפאר.
 יצונו אכדו
 דב יפה*

לכב' הרב הגאון שמואל טל שליט"א
 כבר שָׁבַחו רבנים את ספרו על ימי נוראים הרבה. גם אני אצטרף לשבחם אל"פ שהספקתי לראות רק חלק, ואברך שהספר יביא רב טובה ויקרב להיות ישראל אשר בך אתפאר.

ידידו מכבודו
 דב יפה

Institutions Yeshivat
KISSE RAHAMIM

מוסדות ישיבת
כסא רחמים ספרדית (ע"ד)

בשיתוף רבותי שכאן:
בנין האנו החדר הראשון לעיון הרב עובדיה יוסף זצ"ל,
זכרו האנו הרב רסאל כ. צבאן זצ"ל
רב תלכות, חובר מועצת הרבנות הראשית לישראל

על שם בני האנו
רבי רחמים חי חונית הכתן יצ"ל, ראב"ד או ניבא
(עמידה בבכילה התשפ"ט ע"י תלמידו הנאון הקדוש
רבי מנחם מנחם יצ"ל חידה ראב"ד בתנת)
עמותת רשומה מס'
580008569

מפעלי התורה הקדושה

מוסדות הישיבה

- סעודות וני לידום
- חזן לבנים
- גן יב"ס לבנות
- מתבתא יו"ח
- ישיבה קטנה
- ישיבה גדולה
- סמינר לבנות
- כוללי אורבוס:
- בני-ברק
- בנתיים
- בתמות, ועוד
- בד"ץ ימסנט וענק
- ירחון "אור תורה"
- ימכון הרב מצליח
- להוצאת ספרים
- כולל ערב
- לכתבת שו"ת
- "וענק שמואל"
- מכון לכתבת במסכתות
- "זכור תורת משה עבדי"
- מכתבים בהרכבות שבת ועוד...
- "אור ההלכה"
- קרן גמ"ח ומענקים
- מכון הס"ח הספרדי
- ייד רסאל
- ועוד...

בט"ו, בני-ברק, יום... זייז סויוז בפעלו

ראית כעס שמים אמסכר הנכבד (היך טל חיי"ל איזויוז דהלכות לסת, מפי'ן
כעס דגאון צדי'ן וזינו מפי'ן מרה אצרי'ז, יאג כעסו ארו' אנה אמבוס, ו
כבר שג אמרנו הרה'ז ה' אמאל טל שיה'ה, ראג ישע'ה אנה הייז' אג'ר גוט
ז' קצאן. והנך דבינו כעס נה אנצין אמ'ל ומסג'ן דה'ר, אר'ז אסכ'ה גיי
בלא. ע יז'ר טל אג'ר ז'הי שכהמ'ו דג'ו קטי'ל (שיינ'ה ימדה דיאני, אט
צו'פינו יק'ס'ו ויאצ'ו דע'ס) הי' מן פינ'ה ז'ה היזי צ'ס'ן דמרה כוטר, וקי'ן
דעצ'ו ט'ו ז'י, מוג' פו'ק" (כה' טו' ז'י. ט'ל אמל' אל' טו'ית, מוג' פו'ק ק"ה מ'פ
מל'ה אל' מל'ן, אמ'ן מ'נה מ'נה ה' עפי'ן). וכו'ן מ'פי צ'יו'ן ד'ז' א'ז' ו'ני
ולמ'פ'ו הי'ק'וי, מ'מ'יו כפ'פ'יו, ו'כ'סו למ'ה ד'ןן ד'ימ'ג' ד'נ'ג' כ'ר'ז, אפי'ל.
א'א'ג ק'א'ני' א'ג ס'ע'ז'י כ'ה' ד'ע'ן מ'ר'כ'ות ד'ס'ס'ו, ו'ז' א'ז'ר ד'ז'ה הי'ז' מ'מ'ה
חיי'ו (ק'ן ד'ו'ו ט'ל מ'מ'פ'ל'ו) כ'מ'ל'ן פ'ר ק'ב ד'ז'י'ז'ה הי'ו מ'לו כ'ד'ק ה'נ'מ'ו, ו'ק'ן פ'ס'
ד'ש'ט' י'ש'ז' מ'נה ש'מ'ה (מ'ק' ס'י' ק'א'י'ז'). א'ז'כ' ש'א'ין י'ש'ה כ'ן מ'ד'ע'הי ש'ג'ה ד'ש'כ'ט'
(ס'י' מ'ג'י'ט'), ו'ז'כ' ג'ט' ס'ע'ז'ה ד'מ'ק' ז'ל הי'מ'ז'י' (י'מ'ז' ז') מ'ה ס'צ'י'ן ד'ש'ט, מ'ה א'ס'ע'י'ז'
ה'מ'ז'י'ז'ה מ'ג'ו'כ'ו'ת ד'ס'ס'ו ג'ז'מ'ת נ'ק'ן ד'מ' ד'מ'ק' ה'מ'. ומ'צ'ה ד'ק'ר'ק'ן מ'מ'
ש'ה' י'צ'ו ט' י'מ'ו י'ש'ר'ו א'מ'ן. ו'ל'צ'ה א'ס'ס' כ'ס' א'ש'מ' מ'ן ה'ג'ז' מ'מ'.
מ'מ'ז'ר ק'ב מ'מ'וי (ד'ג'מ'ט' ט'ל חיי"ל). ד'י'נ'ה ז'ש'מ'ה
ו'ד'ד'כ'ר'ב ד'מ'ה מ'מ'ן

המרכז: רחוב הרב עוזיאל 26 ת.ד. 2750 בני-ברק מיקוד 5112701 טל. 03-6767163 פקס. 03-6774060
26, Harav Ouziel St. P.O. Box 2750 Bney Brak ISRAEL Zip cood 5112701 Tel:03-6767163 Fax: 03-6774060
אתרי הישיבה - www.ykr.org.il דוא"ל - kisse4@zahav.net.il
דשבות'ת'ט: בנק מורחי טפחות סניף 430 ח-י 362903. ובבנק הדוא"ל: סניף 001 ת-י 7734074.

ערב פורים התשע"ו

ראיתי כמה דפים מהספר הנכבד והיקר "טל חיים" שיעורים בהלכות פסח, מיד"נ הרב הגאון צדיק ועניו מרביץ תורה לעדרים, ישיש כגיבור לרוץ אורח מישרים, כבוד שם תפארתו הרה"ג ר' שמואל טל שליט"א, ראש ישיבת "תורת החיים" אשר בישוב יד בנימין. והנה דבריו בשכל ישר ובעיון נמרץ ובסגנון בהיר, וא"צ להסכמה דידי כלל. כי יודע כל שער עמי שבהיותו בגוש קטיף (שייבנה במהרה בימינו, וכל צוררינו יקטפו ויאבדו בע"ה) היה מן הבוקר עד הערב עוסק בתורה בטו"ת, וקיים בעצמו "טוב לי, תורת פיך" (ר"ת טוב לי טל ותחילת מלת טלית, תורת פיך ר"ת תפ תחילת מלת תפילין, למען תהיה תורת ה' בפיך), יבורך מפי עליון הוא ובניו ותלמידיו היקרים, מאירים כספירים, ויזכו לחזות בנין ביהמ"ק בראש הרים, אכ"ר.

ואגב ראיתי מה שהעיר כת"ר בענין תרופות בפסח, ויש לצרף דעת הרב תורת חיים (בן דורו של המהרש"א) בחולין דף ק"כ דבליעה הוי שלא כדרך הנאתו, וכן פסק בשו"ת ישיב משה שתרוג (ח"ב סי' קמ"א), אע"פ שאין נראה כן מדברי שו"ת הרשב"ש (סי' תקי"ח), וע"ע בס' טבעת המלך על הרמב"ם (עמוד ח) מה שציין בזה, מ"מ לפעמים המניעה מתרופות בפסח גורמת נזק בלתי הפיך רח"ל. ומעשה באברך אחד שהיה לוקח תרופות למנוחת הנפש והפסיק בפסח, ובחווה"מ קפץ מן הגג ומת. השו"ת יציל כל עמו ישראל אמן. ונזכה לפסח כשר ושמח שבו אומרים מזמור ק"ז בתהלים (בגמט' טל חיים).

ברנה ובשמחה ובברכה רבה

נאמ"ן ס"ט

הרב אביגדר יהזקאל נבנצל

HaRav Avigdor Nebenzahl

רב בירושלים העתיקה תובב"א
מח"ס ביצחק יקרא
מציון סכלל יופי
שיחות לחמישה חומשי תורה ומועדים

בס"ד, תאריך: ל' ב' אדר א' תשס"ג
תש"ס ירושלים ע"י
אביגדור

בצאתי לארץ ארבעים שנה המצא לכתבים לגאון ר' שמואל טל שליט"א, מחבר ספר
"טל חיים" על צנע גלובי, כי שמו כן הוא, טל חיים לעורר לתשובה מאהבה
לצד הקדש, אטוב אל הבורא ואל משרתו, ויזכו לחיים, חיי עולם, ויכתבו
ויחתמו בספרן של צדיקים גמורים, לזמננו הבאים עלינו ועל
בברכה
שיר הלוי
אביגדור נבנצל

העיר העתיקה, ירושלים, בחי מחסה 9, טלפון: 02-6288488, Tel, פקס: 02-6288689, Fax, Old City Jerusalem, 9 Batei Machaseh.

בזאת באתי להביע שבח המגיע לכתבים לגאון ר' שמואל טל שליט"א, מחבר ספר "טל חיים" על
עניני תשובה, כי כשמו כן הוא, טל חיים לעורר לתשובה מאהבה לעם הקדש, לשוב אל הבורא ואל
תורתו, ויזכו לחיים, חיי עולם, ויכתבו ויחתמו בספרן של צדיקים גמורים, בימים הבאים עלינו ועל
כל בית ישראל לטובה.

בברכה

צעיר הלויים

אביגדור נבנצל

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel

שלמה משה עמאר
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

בס"ד, י"א תמוז, תשס"ה
ה"ס/517-18-1

אגרת ברכה

הובאו לפני גליונות מהספר החשוב "טל חיים" אשר ערכו וחיברו כב' ידידנו הרה"ג שמואל טל שליט"א ראש ישיבת "תורת החיים" אשר בגוש קטיף ת"ו. שכולו סובב הולך לברר סוגיות במסכת ברכות בדברי הראשונים והאחרונים, ומאוד נהנתי כי ראיתי שהוא בנוי בטוב טעם ודעת, וניכר מתוכו העמל והיגיעה של מחברו, שנתקיים בו נפש העמל עמלה לו, אשרי חלקו וגורלו. כי אין לנו שיעור אלא התורה הזאת, ועיקר קנין התורה וסגולותיה תלוי בעמלה, שבמדה שהוא עמל כן הוא זוכה, וכאומרם ז"ל יגיעת ומצאת האמן, שגם אתר העמל והטורח שמשקיע בהשגתה, עדיין הוא רק כמציאה, שאין בכוחו של אדם להשיג תורת אלוקים חיים, מדעו של הקב"ה ואפילו יעמול עליה בכל כוחו, אלא שזאת חוקת התורה שאחר שהאדם עמל וממית עצמו עליה, הקב"ה נותן התורה, נותנה לו במתנה, וזהו "יגיעת ומצאת", ובודאי שכשהדבר נעשה כדיבוק חברים ובלמוד תלמידים.

ויש תועלת גדולה בבירורים הנפלאים שעשה בספרו, שבודאי רבים יאותו לאורו ולבירורו הנעים והבהיר, עוד עשה דבר חשוב שערך אותו כשפה ברורה ובהירה, שיוכלו לעמוד על דעתו, ולעיין בדברים, ותרבה הדעת ויתרחבו גבולות הקדושה, וזכות התורה תעמוד לו להשלים מלאכת הקדש מתוך כריאות נחת, ויזכה שיתקבלו דבריו בחן ובחסד לפני רבנן ולפני תלמידהוון, ויהיה הספר הזה טופח על מנת להטפית, לחזק רבים בלימוד תורה, וכל אשר יעשה ישכיל ויצליח.

המצפה לישועת ה' על עמו ועל נחלתו,

שלמה משה עמאר
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ברוך דוב פוברסקי
ישיבת פוניבז בני ברק

בס"ד ז' תמוז תשס"ו

הנה הלום בא לפני הרב הגאון מוה"ר שמואל טל שליט"א ראש ישיבת תורת חיים ובידו ספרו "טל חיים" על מסכת ברכות ועוד מסכתות, ובעברי בין הבתרים ראיתי רב חילו כי השכיל להעמיק בנבכי הסוגיות ולבארם באר היטב בשכל זך ובתבונה ישרה ועמוקה ובשפה ברורה ונעימה דבר דבר על מכונו בטוב טעם ודעת, אשר הי' לי לעונג רב, ובעזה"י יהי' לתועלת מרובה ללומדי תורה ומבקשי דבר ה' זו הלכה, ואברכו בזה כי יזכהו השי"ת להוסיף עוד כהנה וכהנה כיד ה' הטובה עליו לחדש חידושי תורה ישרים ונכוחים, להרביץ תורה לעדרים ולהעמיד תלמידים נאמנים שומעי לקחו בתשוקה, ורבים יהנו לאורו,

וע"ז באתי עה"ח

בברכה וביקר

ד"ר ז'אז קוסינסקי

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG
Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"
and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג
ראש ישיבת "תורה אור"
ומורה הוראה דקריית מטרסדורף
ב"ס, אבן תש"ד

אנתה בונה

הבאת לפני קאזונג של הספר "אל תזום"
שחברו הרב הקזון רבי שמואל טל שליט"א
כאש ומברג תלוג חיים, מלא ברכת ד' הקזונג
זמאקא באש"ד בת"ד בדיני ימים ולימים
לעצמא התמחה.

והנה אין דיני אבא בדינימא האשם הכאם
דמ"ד, אך סמכתי על גדולי התורה ובראשם יד"ג
הקזון הקזון ר' שמואל און-האק שליט"א ששבתו
הלאו אג המארי התאגד זמנו ואת תכונת כעביו,
ולא נצרכא אלא לקרבה, שיצגה לסקוד על התורה,
מ'יטא חתק תוקרי (שמעיה) ואתקד תיב"א
מוציאים ואמ"ל לכנס ק"ג יט"ל לתקד"ל תליו
למ"ד"ו (אב"ג אג תוקרי בת"ד).
תנ"ס אב"ד תמנה וזמ"ד.

היות פירוש שלי

רחוב פנים מאירות 2, ירושלים, ת.ד. 6979, טל. 537-1513 (02), ישראל
2 Panim Meirot St., Jerusalem, P.O.B. 6979, Tel. (02) 537-1513, Israel

הובאו לפני גליונות של הספר "טל חיים" שחברו הרב הגאון רבי שמואל טל שליט"א, ראש ישיבת תורת חיים, מלא ברכת ד' מערכות עמוקות בטוב טעם ודעת בחריפות ובקיאות בענייני ימים נוראים ומצות התשובה. והנה אין דרכי לבוא בהסכמות מטעם הכמוס עמדי, אך סמכתי על גדולי התורה ובראשם יד"ג הגאון הגדול ר' שמואל אוירבאך שליט"א ששבחו והללו את המחבר החשוב מאוד ואת תכריך כתביו, ולא נצרכא אלא לברכה, שיזכה לשקוד על התורה והיראה מתוך הרחבה ושמחה ולחבר חיבורים מועילים ולהפיצם בכרם בית ישראל להגדיל תורה ולהאדירה ולזכות את הרבים בתויר"ש.

הכ"ח לכבוד התורה ולומדיה
חיים פינחס שיינברג

הרב אברהם שפירא

[הרב הראשי לישראל]
ראש ישיבת מרכז הרב

בס"ד

תמוז תשס"ה

מכתב ברכה

שפר חלקו של ידידי היקר שקדן נפלא הרה"ג רבי שמואל טל שליט"א להוסיף מפרי תנובותיו, בספר "טל חיים", חידו"ת ושיעורים על סוגיות במסכת ברכות, אשר נכתבו בזכות הרבים שומעי לקחו בישיבת תורת החיים שבגוש קטיף. והנה כבר איתמחי גברא, בספרו הראשון "טל חיים" עמ"ס שבת, וכמעשהו בראשון כך מעשהו בשני בבירור הסוגיות, דייק וגריס, ובודאי יהיו לתועלת לעוסקים בסוגיות אלו. והמפורסמות אינן צריכים לראי'ה, ולא באתי אלא לברכו שיזכה להוסיף כהנה וכהנה בתורה ובחכמתה, ולהעמיד תלמידים הרבה, ויהיו ד"ת ערבין על שומעיהם. ובעז"ה יברך על המוגמר בכרך זה ובכרכים הנוספים הבאים לקראתו בשלום. ותרבה הדעת כמים לים מכסים, וזכות התורה תעמוד לו ולכל יושבי ארצנו הק' להיות קביעי וקיימא במקומם, ונתבשר כולנו בישועות ונחמות, להגדיל תורה ולהאדירה.

הכו"ח לכבוד התורה ועמליה

הרב אברהם שפירא